

Univerzita Karlova v Praze

1. lékařská fakulta

Klinika adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze

Studijní program: specializace ve zdravotnictví

Studijní obor: adiktologie

Jana Kunášková

Evaluace projektu Revolution Train

Evaluation of project Revolution Train

Bakalářská práce

Vedoucí závěrečné práce: PhDr. Veronika Pavlas Martanová, Ph.D.

Praha, 2017

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracovala samostatně a že jsem řádně uvedla a citovala všechny použité prameny a literaturu. Současně prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Souhlasím s trvalým uložením elektronické verze mé práce v databázi systému meziuniverzitního projektu Theses.cz za účelem soustavné kontroly podobnosti kvalifikačních prací.

V Praze,

Jana Kunášková

Podpis

Identifikační záznam

KUNÁŠKOVÁ, Jana. *Evaluace projektu Revolution Train*. [*Evaluation of projekt Revolution Train*]. Praha, 2017. 51 s., 8 příl. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova v Praze, 1. lékařská fakulta, Klinika adiktologie. Vedoucí práce Pavlas Martanová, Veronika

Poděkování

Ráda bych poděkovala své vedoucí bakalářské práce, paní PhDr. Veronice Pavlas Martanové, Ph.D., za odborné rady, ochotu a vždy rychlou reakci v průběhu psaní bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat poskytovatelům projektu Revolution Train za spolupráci a poskytnutí dat. Pedagogům bych chtěla poděkovat za přispění k napsání práce prostřednictvím rozhovorů a vyplněním dotazníků. Odborníkům v oboru adiktologie děkuji za rozhovory, zahraničním odborníkům za poskytnutí dokumentů. A v poslední řadě děkuji mé rodině za podporu a trpělivost, kterou se mnou po celou dobu studia měli.

Abstrakt

Východiska: Bakalářská práce se zabývá tématem Protidrogového vlaku, jinak také nazýván Revolution Train. Jedná se o primárně preventivní program v podobě vlaku s šesti vagóny. V názoru na projekt panuje mezi adiktologickými odborníky mnoho neshod. Někteří jej vnímají jako nekvalitní a neefektivní v oblasti rizikového chování.

Cíle výzkumu: Práce si klade za cíl zhodnotit projekt Revolution Train dle Standardů odborné způsobilosti poskytovatelů programů školské primární prevence rizikového chování a analyzovat názory některých adiktologických odborníků a pedagogických pracovníků.

Soubor a metody: Výzkum využil komparaci s nároky Standardů odborné způsobilosti poskytovatelů školské primární prevence rizikového chování. Dále probíhal prostřednictvím rozhovorů s odborníky v oblasti adiktologie a s pedagogickými pracovníky základních škol ústeckého kraje, kteří projekt Revolution Train navštívili. Pro výzkum je využita kvalitativní metoda, a to ve formě případové studie.

Výsledky: Názory odborníků a pedagogů se rozcházejí především v pohledu na příběh. Při hodnocení dle Standardů odborné způsobilosti poskytovatelů školské primární prevence rizikového chování by projekt Revolution Train neobstál.

Závěr a doporučení: Projekt Revolution Train má silné i slabé stránky. Doporučení pro zvýšení kvality a efektivity jsou například tato: zavedení vnější supervize pro zaměstnance RT, nabídka odlišných programů při nevhodnosti pro danou cílovou skupinu, návazná práce pedagogů se školní skupinou, nabízení pozitivních alternativ trávení volného času apod.

Klíčová slova: Revolution Train, Protidrogový vlak, primární prevence, pedagogický pracovník

Abstract

Basics: The bachelor thesis deals with the topic of the project Revolution Train. It is a primarily preventive program in the form of a train with six wagons. Among addictologists there are many disagreements about the project. Some see it as a poor quality and inefficient project in the area of influencing risk behavior.

Research Goals: The aim of the thesis is to evaluate the Revolution Train project according to the Standards of Professional Competence of Providers of Primary Prevention of Risk Behaviour, analyze opinions of experts in addictology and educationalists.

Files and methods: The research used the comparison with the requirements of Standards of Professional Competence of Providers of Primary Prevention of risk Behavior. Furthermore, through interviews with addictology experts and educationalists of the elementary schools in the Ústí region who visited the Revolution Train. A qualitative method is used for this research, in the form of a case study.

Results: Opinions of experts and educationalists differ mainly in their view on the story. According to the evaluation by the Standards of Professional Competence of Providers of School Primary Prevention of Risk Behavior, the Revolution Train would not stand.

Conclusion and recommendations: The Revolution Train has strengths and weaknesses. Recommendations for provider to improve quality and efficiency include, for example, the introduction of external supervision for employees, the provision of different programs in the case of inappropriateness for the given target group, the follow-up work with the school groups provided by educationalists, the offering of positive alternatives for leisure etc.

Key words: Revolution Train, Primary Prevention, Educationalist

Obsah

1. Úvod.....	9
2. Teoretická část	10
2.1. Uvedení do problematiky	10
2.1.1. Přístup v primární prevenci v minulosti.....	10
2.1.2. Zásady efektivní prevence rizikového chování	11
2.1.3. Metody v primární prevenci	12
2.1.4. Metody v primární prevenci využité v projektu Revolution Train.....	13
2.1.5. Dnešní podoba primární prevence	14
2.2. Popis projektu Revolution Train.....	15
2.2.1. Cílová skupina	16
2.2.2. Konstrukt vlaku.....	16
2.2.3. Prohlídka vlaku	17
2.2.4. Návazné programy	21
2.2.5. Pozadí vzniku projektu Revolution Train.....	21
2.2.6. Zázemí projektu Revolution Train	22
2.2.7. Financování projektu Revolution Train	22
2.2.8. Srovnání projektu Revolution Train s podobnými zahraničními projekty....	24
2.3. Společné tiskové prohlášení k projektu: Revolution Train („Revoluční vlak“) ...	25
2.4. Prohlášení A. N. O. k projektu Revolution Train z roku 2015.....	26
2.5. Stanovisko MŠMT k Protidrogovému vlaku – Revolution Train.....	27
2.6. Prohlášení Národní protidrogové centrály k projektu Revolution Train.....	27
3. Praktická část	28
3.1. Cíle výzkumu.....	28
3.2. Výzkumné otázky.....	28
3.3. Design výzkumu	28
3.4. Metody sběru a tvorby dat	29
3.5. Výzkumný soubor	29
3.6. Metody analýzy dat	29
3.7. Praktický průběh realizace.....	30
3.8. Výsledky.....	30
3.8.1. Informace o projektu RT od poskytovatele	30

3.8.2.	Analýza názorů pedagogických pracovníků na projekt Revolution Train	31
3.8.3.	Analýza názorů odborníků v oblasti adiktologie na projekt Revolution Train	34
3.8.4.	Zhodnocení projektu Revolution Train dle Standardů OZPPRCH.....	37
3.8.5.	Názor dětí na projekt Revolution Train.....	43
4.	Diskuze	44
4.1.	Metodologické otázky	44
4.2.	Interpretace výsledků a omezení studie.....	45
4.3.	Využití výsledků studie	46
5.	Závěr a doporučení.....	47
	Seznam zdrojů.....	49
	Seznam použitých zkratk.....	51
	Seznam příloh.....	51

1. Úvod

Projekt Revolution Train, jinak také nazýván Protidrogový či Revoluční vlak, je v dnešní době velmi diskutovaným tématem. Dochází ke konfrontaci odlišných názorů odborníků v oblasti adiktologie i odborníků v jiných oblastech. Část odborníků projekt vnímá jako kvalitní a efektivní v oblasti ovlivnění rizikového chování a část nikoli. Mezi podporující patří například někteří odborníci z Národní protidrogové centrály (JUDr. Břetislav Brejcha) mezi odpůrce řada odborníků z kliniky adiktologie (prof. PhDr. Michal Miovský Ph.D.), nebo představitelé nestátních organizací (například Mgr. Jirí Richter – ředitel SANANIMU). Mým cílem je zmapovat názory některých odborníků v oblasti adiktologie a pedagogických pracovníků základních škol v ústeckém kraji a zjistit, v čem se jejich pohled na projekt odlišuje a proč má jejich podporu, či ji naopak nemá.

O problematice bylo zpracováno množství tiskových zpráv z různých zdrojů (například A. N. O., MŠMT, Národní protidrogová centrála), obsah těchto zpráv je součástí teoretické části práce.

V České republice je poskytováno množství různých preventivních programů, jen část z nich je však efektivní v oblasti zmírnění rizikového chování. Vzhledem k omezenému rozpočtu, poskytovanému oblasti primární prevence, vnímám jako nezbytné s těmito financemi zacházet uvážlivě. Neefektivní programy primární prevence mohou ohrožovat existenci a fungování efektivních primárně preventivních programů, jelikož některé z nich jsou sponzorovány nemalými finančními obnosy z různých státních i nestátních zdrojů. Zároveň by mohly mít negativní vliv na cílovou skupinu.

Myšlenka stvořit projekt RT se objevila již v roce 2001, zpracován byl v roce 2005. V důsledku obtíží však v aktuální podobě plně funguje a je otevřen veřejnosti od března roku 2015. Doposud nebyla napsána rozsáhlá práce na toto téma a názory odborníků na projekt jsou velmi rozporuplné, proto vnímám jako důležité jeho zpracování.

Program Revolution Train není certifikovaný, nemůže být tedy podložena jeho efektivita v oblasti prevence rizikového chování. I přesto je projekt navštěvovaný velkým množstvím dětí i dospělých. V České republice nefunguje podobný program, proto se domnívám, že někteří lidé mohou projekt Revolution Train jako lákavý.

V zahraničí existuje a existovalo několik programů, fungujících na stejném či podobném principu, které zanikly v důsledku nízké efektivity (např. v Belgii – Key Train, Preventive Bus).

2. Teoretická část

2.1. Uvedení do problematiky

„Některé z nečetných kampaní a projektů v oblasti nelegálních drog jsou částí odborné veřejnosti kritizovány pro to, že mají zastrašovací charakter a nesplňují standardy účinné protidrogové prevence“ (Mravčík et al., 2015).

„Od r. 2005 je realizován projekt Revolution Train nabízející multimediální interaktivní zážitky v prostředí vlakové soupravy. Na jaře 2016 projel vlak 16 městy v příhraničí s Německem a setkal se s pozitivním ohlasem v německých médiích, ale i mezi německými odborníky a politiky (pověřenkyňe vlády SRN pro oblast drog vyhlásila Revolution Train jako vůbec první zahraniční projekt v Německu projektem měsíce). V pilotní části projektem prošlo 4000 dětí a 250 pedagogů. Od opětovného spuštění projektu v březnu 2015 absolvovalo program 15 000 dětí (z toho 500 ze SRN) a 800 pedagogů. Projekt má podporu řady odborníků, část odborné veřejnosti však projekt kritizuje za to, že nesplňuje standardy efektivní protidrogové prevence.“ (Mravčík et al., 2015).

Obě citace pocházejí z Výroční zprávy o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2015, kde byl projekt RT zmíněn.

2.1.1. Přístup v primární prevenci v minulosti

Miovský et. al (2010) uvádí, že do roku 1989 nebyl jednotný přístup ani žádný koncept v PP, systém prevence nebyl definován žádným oficiálním dokumentem, tudíž nebyli ani žádní odborníci, zaměřující se na primární prevenci rizikového chování. Vyskytovaly se sice občasné aktivity spojené s prevencí, ty se ovšem od dnešního pojetí PP značně odlišovaly. Většinou byly realizovány formou letáků či plakátů. Tyto aktivity byly zaměřovány především na užívání tabáku a alkoholu, na abusivní užívání léků a nelegálních látek spíše výjimečně. Dokument „Boj proti negativním jevům mládeže“, který byl v této éře schválen vládou, není považován za odborný a neměl konkrétní rámec. Byl spíše ideologický a moralizující. Realizované aktivity byly postavené především na principu odstrašování, bagatelizování, zkracování, či zamlčování některých skutečností ve vztahu k návykovým látkám. Tyto přístupy jsou v dnešní době již překonány.

Snaha vytvořit koncept protidrogové politiky, jejíž součástí je i PP, se objevila v roce 1993. Pracovalo na něm Ministerstvo vnitra ČR. Objevil se pokus o definici změn, které by měly být uskutečněny pro fungování preventivních a léčebných programů.

Mezi lety 1995 a 1997 docházelo k dalším změnám v přístupu v PP. V těchto letech se poprvé diskutuje o tom, jak koordinovat a provádět programy primární prevence. Dochází k profesionalizaci přístupu v primární prevenci, založeném na vědecky ověřených znalostech, obecně nazýván jako „evidence based“ přístup.

Ve druhé polovině devadesátých let se v oblasti primární prevence objevovalo velké množství programů s velmi nízkou efektivitou. Mezi tyto programy patří například kampaň „Stop drogy“. Mezi nástroje patřilo například využívání psovodů s cvičenými psy k vyhledávání drog.

Koncem devadesátých let bylo jedním z hlavních problémů ignorování potřeb cílových skupin s odlišnými potřebami.

Na počátku 21. století byla vytvořena koncepce MŠMT pro oblast primární prevence, která však nepřinesla zlepšení. Bylo odhaleno mnoho nedostatků, které byly způsobeny špatnou koordinací a kontrolou v oblasti PP. Neexistovala představa koordinace, která by byla dodržována, v důsledku čehož nebyly odlišovány jednotlivé cílové skupiny a nebyly pro ně vytvářeny specifické programy dle jejich potřeb. Rezorty zodpovědné za oblast primární prevence neprováděly pravidelnou evaluaci a neměly dostatečný přehled o poskytovaných programech.

Situace se zlepšila po převzetí kontroly nad PP Ministerstvem školství a tělovýchovy, a to konkrétně odborem Speciálního školství a prevenci. Společně s RVKPP byla vytvořena pracovní skupina pro primární prevenci, která pracovala na vytvoření standardů primární prevence, manuálu dobré praxe apod. Tyto dokumenty jsou v upravené podobě využívány dodnes.

Tyto změny vedly k profesionalizaci primární prevence, zlepšení její koordinace a stabilizaci financování programů PP (Miovský et al., 2010).

2.1.2. Zásady efektivní prevence rizikového chování

Ve standardech odborné způsobilosti poskytovatelů školské primární prevence rizikového chování (OZPPRCH) jsou definovány nároky, které musí efektivní programy primární prevence (PPP) splňovat. Musí být zaměřeny na potřeby cílové skupiny a brát v potaz

specifitu problémů konkrétní skupiny. Dále musí být program dobře dostupný a respektovat práva zúčastněných. Jejich součástí musí být organizační, ekonomické a personální zajištění. Povinností poskytovatele je jasně popsat materiální a technické potřeby programu k jeho realizaci a dostatečné efektivitě. Posledním základním požadavkem je nárok na to, aby byl program „součástí širšího systému preventivního působení“ a musí proběhnout evaluace kvality (případně také efektivity). Program musí mít jasně stanovené cíle, aby bylo možné ho hodnotit (Pavlas Martanová, 2012).

Dalším požadavkem je jasně definovaná cílová skupina. Ta by měla být vymezena například pohlavím, věkem, vzděláním, výskytem rizikového chování apod. Součástí musí být vysvětlení, proč je program vhodný pro vymezenou skupinu a proč není vhodný pro jiné skupiny. Také by mělo být uvedeno, jaké problémy program řeší a způsob jejich řešení. Věkové kritérium je nedostatečné a musí být doplněno některým dalším specifickým skupiny (např. příslušnost k sociální skupině, vzdělání apod.) Musí být stanovena kapacita programu (maximální a minimální počet osob) (Miovský et al., 2010).

2.1.3. Metody v primární prevenci

V primární prevenci jsou využívány čtyři hlavní a ověřené přístupy, a to metody slovní, slovní dialogické, aktivizační a komplexní. Metoda je v primární prevenci definována jako cesta, postup k dosažení vytyčeného cíle. Je popsána jako „rozhodující prostředek k dosahování těchto cílů v každé uvědomělé činnosti“ (Miovský et al., 2012).

a) Metody slovní (verbální)

Dle Výkladového slovníku základních pojmů školské prevence rizikového chování (Miovský et al., 2012) by v PPP neměly být verbální metody využívány samostatně, ale v kombinaci s aktivizačními přístupy. Zde rozlišujeme metodu monologickou, vyprávění, vysvětlování a přednášky. Metoda vyprávění je nejvhodnější pro děti mladšího školního věku. Vyznačuje se živostí, dramatickostí, podněcuje u zúčastněných vytváření představ. Často spočívá ve vyvolání emocí. Neměla by být využívána metoda zastrašování ani zlehčování tématu. Metodu vysvětlování by měl ovládat každý lektor PP, napomáhá pochopení podstaty problému. Lektori by měli vysvětlovat pouze to, o čem žáci něco vědí a již mají o problematice základní informace. Přednášky jsou vhodné pro žáky staršího školního věku, jelikož si žádají pozornost účastníků.

b) Metody slovní dialogické

Při těchto metodách si buď žáci mezi sebou nebo s lektorem vyměňují názory. Rozlišujeme metody rozhovoru, práce s textem a napodobování. Rozhovor může probíhat mezi žáky, nebo mezi žáky a lektory. Probíhá formou výměny názorů a hledání odpovědí na otázky. Práce s textem by měla být použita pro žáky druhého stupně a starší. Využívány jsou různé zdroje, například encyklopedie, slovníky či odborné časopisy. Metoda napodobování je popisována jako „proces přebírání určitých způsobů chování od jiných, zejména starších vrstevníků či osobností, které jsou autoritou pro danou skupinu“. V programech PP jsou vyzdvihovány pozitivní vzory, jako příklad lze uvést peer pracovníky.

c) Metody aktivizační

Metody aktivizační se zaměřují na řešení problému a podněcují přemýšlení. Jsou pro žáky zajímavé, navozují příjemnou atmosféru ve skupině. Jsou časově náročnější. V PP se využívají především formou diskuze, řešení problému, situační a inscenační metody. Metoda diskuze je v programech PP hojně využívána. Lektori s žáky diskutují, vyměňují si názory a argumentují. Taktéž metoda řešení problému se objevuje v mnoha programech PP. Spočívá ve zkoumání, myšlení, hledání, objevování a tvoření problémových otázek, což vede k řešení diskutovaného problému. Podporuje u žáků samostatné, kritické myšlení. U metod situačních jsou aplikovány konkrétní situace, rovněž při ní se žáci aktivně zapojují a hledají řešení problému. Podstatou inscenačních metod jsou také modelové situace, při nichž zúčastnění předvádějí určitou situaci a její možné řešení.

d) Metody komplexní (organizační)

Využívá se především varianta brainstorming a mediální technologie. Metoda „brainstorming“ spočívá ve vymýšlení co největšího množství nápadů a následném hodnocení těchto poznatků. Je doporučována pro menší počet účastníků. Audiovizuální programy jsou využívány v metodě „mediální technologie“. Důležité je promyšlení a vhodné zařazení do programu. Tato metoda je považována jako vysoce efektivní. Úskalím je však pasivní pozice účastníků, proto je důležitá kombinace s aktivizačními metodami, důkladná příprava lektora a vhodný výběr materiálu (Miovský et al., 2012).

2.1.4. Metody v primární prevenci využité v projektu Revolution Train

V projektu jsou kombinovány všechny čtyři metody přístupu v primární prevenci.

Metoda slovní je realizována formou vyprávění. Ve vlaku je vyprávěn příběh mladých lidí, ze kterých se postupem času stanou uživatelé návykových látek. K vyprávění je využito multimediálního vybavení.

V některých částech vagonu je využita také metoda aktivizační, a to formou diskuze, metodou řešení problému i metodou situační a inscenační. Tyto metody jsou aplikovány například v prostředí baru, kde lektor či lektorka s dětmi diskutuje například o ceně cigaret a o možné investici těchto peněz do jiných věcí či aktivit. Další ze situací je diskuze v prostoru vězení. Zde lektor či lektorka s dětmi diskutuje například o možnostech, jak se dostat domů z večírku, abychom nemuseli řídit dopravní prostředek opilí.

Co se týče metody komplexní, zde je využita forma Mediální technologie, a to ve formě filmů ve vagonech promítaných.

Práce lektorů s návštěvníky vlaku je blíže popsána v kapitole 2.2.3.

2.1.5. Dnešní podoba primární prevence

Prováděné primárně preventivní programy jsou někdy popisované prostřednictvím obrázku „Preventivní olivy“ (v originálním názvu „The Olive of Prevention“). Koncept byl vymyšlen doktorem Harrym Rutterem, zakladatelem Národní observatoře obezity (London School of Hygiene & Tropical Medicine, 2017).

Ve smyslu prevence rizikového chování jej použil profesor Andrew Brown, konzultant zaměřený na zásady týkající se zneužívání návykových látek dospělými s různými potřebami. V tomto smyslu se jedná se o symbol prováděných intervencí v oblasti primární prevence rizikového chování. Vyjadřuje situaci v oblasti primární prevence. Celá oliva představuje prováděné intervence v oblasti primární prevence. Největší část těchto intervencí tvoří programy a intervence, které jsou prováděny, ačkoliv odborná společnost ví, že nefungují. Menší částí jsou intervence, o nichž se ví, že fungují a nejmenší částí jsou programy, které jsou prováděny a o nichž víme, že fungují (Talič, 2017).

Obrázek „Preventivní olivy“ (The Olive of Prevention) je k bakalářské práci přiložen (viz příloha č. 1).

2.2. Popis projektu Revolution Train

S nápadem vytvořit vlak zaměřený na primární prevenci přišel Pavel Tuma, který sám sebe popisuje jako kreativce, designéra a vizionáře. Má vlastní webové stránky (www.paveltuma.cz) na kterých prezentuje své nápady, včetně projektu Revolution Train. Webové stránky obsahují mimo jiné krátký popis Pavla Tuma (Tuma, 2012).

Provozovatelem Protidrogového vlaku je Nadační fond Nové Česko. RT je v této době jeho jediným projektem, ve stadiu plánování je projekt Interaktivní hřiště – preventivní park, v této době je realizován pilotní projekt. Existuje několik dalších projektů, které jsou ve fázi konceptu. Informace jsou dohledatelné na webových stránkách Nadačního fondu – www.novecesko.cz (Nadační fond Nové Česko, 2014).

Vlak je v provozu a přístupný veřejnosti od 16. března 2015. Od té doby vlakem prošlo přibližně 40 000 dětí (informace z června 2017). Prohlídky určené pro školy se konají od 8:00 do 14:20 hodin, pro veřejnost od 15:30 do 18:20.

Na webových stránkách Revolution Train je projekt popsán jako „unikátní nástroj, který rozšiřuje dosavadní přístupy a metody primární protidrogové prevence“. Je zde uvedeno, že projekt pracuje na principu 5D technologie, tedy zapojení všech 5 smyslů do prohlídky. Dle zveřejněných informací realizátoři projektu vycházejí z faktu, že z toho, co zažijí, si zapamatují 80 %. Je plánováno do budoucna pro autenticitu přidat do různých částí vlaku pachy a další smyslové vjemy, pro příklad pach moči do prostředí squatu.

Výchozím stanovištěm vlaku je dejvické vlakové nádraží v Praze. Vlak je mobilní, ze svého stanoviště v Dejvicích odjíždí do různých částí České republiky, Německa, Polska a Slovenska.

Na webových stránkách projektu jsou mimo jiné informace o odbornících, kteří projekt podporují a naopak ti, kteří projekt nepodporují. Mezi podporujícími je uveden například MUDr. Petr Popov. Dalším odborníkem, kterému se projekt líbí, je profesorka Eva Králíková. Mezi odborníky proti zapojení vlaku v nynější podobě do všeobecné primární prevence se vyskytuje jméno MUDr. Tomáše Zábranského či prof. PhDr. Michala Miovskeho, PhD. (Nadační fond Nové Česko, 2017).

2.2.1. Cílová skupina

„Cílovou skupinou jsou žáci a studenti všech typů škol a jejich učitelé. Jde především o děti a mládež ve věku 12–17 let. Další cílovou skupinou jsou rodiny s dětmi a dospívajícími ve věku 10–17 let a další zástupci veřejnosti, kteří se zajímají o danou problematiku.“ (Nadační fond Nové Česko, 2017). Dětem ve věku od 10 do 12 let je umožněna kompletní prohlídka vlaku pouze v doprovodu rodičů.

Cílová skupina programu je definována v prvním případě věkem a vzděláním, v druhém případě pouze věkem, což je dle Miovskeho et al. (2010) nedostatečné kritérium. Není definováno žádné další specifikum cílové skupiny. Všeobecnou, specifickou ani indikovanou prevencí projekt nerozlišuje. To znamená, že je využíván stejný přístup u návštěvníků, kteří doposud nejsou zasaženi rizikovým chováním, u rizikových skupin i u osob, u kterých se nějaký typ rizikového chování již vyskytl.

2.2.2. Konstrukt vlaku

Vlak je složen z šesti vagonů, ve čtyřech z nich shlédneme jeden krátký díl filmu, dohromady tyto díly tvoří celek. Každý díl trvá přibližně 8 minut a ve vlaku strávíme dohromady 90 minut.

Vlak má uvnitř podobu lidského těla, jehož design se symbolicky postupem času mění, stejně jako se mění lidské tělo vlivem užívání drog. V prvním vagonu vidíme vnitřek těla zdravého, postupně přibývá zdravotních obtíží a tělo začíná být poškozené. Zvenčí je vlak pancéřovaný, což v sobě také skrývá symboliku lidského těla, a to v tom smyslu, že zvenčí je tělo opatřeno jakousi skořápkou, ochranou proti vnějším vlivům.

Součástí vagonů, ve kterých se promítají filmy, jsou umístěna velká promítací plátna, která zabírají celý průchod do další části vlaku. Po skončení filmu se plátno vždy vysune nahoru a návštěvníci tak mohou pokračovat v prohlídce.

Před každým filmovým plátnem jsou umístěny lavice, na které se mohou návštěvníci posadit. Vlak je uzpůsoben pro 18 návštěvníků na jednu prohlídku (v případě školních návštěv 17 dětí a 1 pedagog), v případě rodinné prohlídky a návštěvy veřejnosti je to 15 osob. V případě veřejnosti je prohlídka uskutečňovaná s maximálně 15 účastníky.

V předposledním vagonu lektor dokončuje projev, podrobnější informace viz kapitola 2.2.3. V poslední šestém vagonu jsou ponechána kupé a jejich stěny jsou pokryté

hodnoceními návštěvníků vlaku. Zbylá ohodnocení projektu jsou skladována v krabicích. Každý při odchodu dostane malý dárek (například pastelky, ...).

2.2.3. Prohlídka vlaku

Nejprve se ocitáme v prvním vagonu, kde průvodkyně v případě, že město či region, do kterého vlak přijel, na vstup nepříspěvá, vybírá peníze za prohlídku. Ten činí 150 korun za osobu. Dále rozdává dotazníky, jejichž podoba je uvedena v přílohách (viz příloha č. 4). Na stěnách jsou umístěny informační tabule, které jsou různě obměňovány. V době mých návštěv popisovaly například historii vaření metamfetaminu v České republice. Do děje nás uvede muž na malé obrazovce, umístěné u stropu. Muž má přes hlavu nasazenou kapuci a není mu tak vidět do obličeje. Představuje hlavního hrdinu příběhu. Vybidne přítomné, aby se posadili a vysvětlí symboliku obrněného vlaku a lidského těla, kterou popisuje jako ochranu. Zmiňuje, že tělo můžeme využívat desítky let, ale také ho můžeme braním drog zdevastovat. Popisuje, že při vzniku závislosti ztratíme vůli, přátele, sebe. Také upozorňuje, že nepřátelům, kteří drogy prodávají nezáleží na tom, co s kupujícím bude – „Hlavně že kupuješ, kámo“. Nabádá návštěvníky, aby chránili sebe i ostatní před tímto vlivem. V poslední větě upozorňuje, že tento příběh by se neměl stát naším a sdělí, že je již následkem užíváním drog mrtvý.

Ještě v prvním vagonu shlížíme na velkém plátně první díl filmu, který se odehrává ve skateparku. Skupina mladistvých nejprve diskutuje o sportu. Většina z nich zastává názor, že sportovat je dobré. Jedna z dívek sděluje dalším dvěma, že má tři lístky na fotbal. Hlavní ženská postava – Petra – zde kouří a jedna z mladých dívek (Jana) zkouší svou první cigaretu. Zpočátku se zdráhá, nakonec je ale tlakem Petry přemožena. Třetí ze skupiny dívek (Zuzana), která po celou dobu filmu představuje pozitivní vzor, cigaretu nezkusí. Scéna se mění a my spatřujeme Petru s matkou. Matce se nelíbí, že jde Petra na fotbal a požaduje, aby se v 11 hodin večer vrátila domů. Opět se mění scéna, Petra s Janou čekají před fotbalovým stadionem na Zuzanu. Na stadionu se dívky setkávají se třemi chlapci. Po zápasu hlavní mužská postava filmu (Marcel) přemluví skupinu, aby šli do baru. Zuzana nejde, ale Petra s Janou ano a konzumují vodku s džusem.

Film končí, filmové plátno se vysune nahoru a my se přesouváme do druhého vagonu, stylizovaného do podoby baru. Průvodkyně se ptá dětí na cenu krabičky cigaret. Když s dětmi společnými silami dochází k sumě 80 korun, upozorňuje, že průměrný kuřák vykouří krabičku denně. Postupně s návštěvníky vlaku propočítává, kolik takový kuřák utratí za cigarety ročně. Nakonec se dětí ptá, co by si za tuto částku koupily a diskutuje s nimi

o tom. Jsou zmiňována zdravotní rizika, nejsou však dále rozváděna. Přesouváme se do dalšího vagonu.

Součástí třetího vagonu je druhá část filmu. Děj se odehrává na diskotéce, kde stejná skupina mladých lidí pije alkohol a kouří marihuanu. V úvodu filmu si Marcel kupuje extázi. Jana a Petra si ji berou také, Zuzana ne a pije vodu. Když spatřujeme scénu s kouřením marihuany, film je pozastaven a děti jsou hlasem z reproduktoru (který patří hlavní mužské postavě filmu) vyzvány, aby hlasovaly: „Má hulení trávy nějaká rizika?“ a dostávají čas na zakroužkování své volby. Film je opět spuštěn a parta diskutuje o způsobech dopravy domů, Marcel má auto a nabízí dívkám odvoz. Zuzana, která čeká na odvoz od rodičů, přemlouvá Janu, aby s chlapci autem nejezdila, jelikož jsou pod vlivem návykových látek. Návštěvníci vlaku jsou opět vyzváni k hlasování: „Kdo by jel s Marcelem?“. Dívky se rozhodnou pro jízdu s ním. Jeden z kamarádů, Jirka, přemluví Marcela, aby mu auto půjčil. Marcel souhlasí. Parta mladistvých jede tedy autem a „hecuje“ Jirku, aby předjel pomalejšího řidiče, za kterým jedou. Jirka tak nakonec učiní a my jsme svědky autonehody, při které umírá člověk a Jana oslepne na jedno oko. Člověkem se zmíněným smrtelným zraněním je motorkář, kterého srazil řidič auta. Na konci filmu nám lektorka sděluje, že nehoda byla natočena podle skutečných událostí.

Po vysunutí plátna spatříme motorku zaklíněnou pod autem. Zde se průvodkyně ptá, zda to takto muselo skončit a co bychom v této situaci udělali my. Většina dětí přiznává, že by autem s tímto řidičem nejela a společně s průvodkyní přicházejí na jiné způsoby, jak se dopravit domů. Děti možné způsoby uvádějí, lektorka informace doplňuje.

V další části vlaku spatříme vězeňskou celu s jednou postelí a nevzhlednou kovovou toaletou. Návštěvníci si mohou zkusit do cely vlézt. Průvodkyně tam pár dobrovolníků na okamžik zavírá a ptá se návštěvníků, proč šel řidič do vězení a zda se mohl dopravní nehodě vyhnout. Děti přicházejí na to, že kdyby neřídil opilý, mohla situace dopadnout jinak. Také se děti ptá, kolik lidí má zničený život. Děti přicházejí na to, že je to mnoho osob, nejen řidič auta. Zde opět rekapitulujeme možná řešení dopravy.

V dalším vagonu nejprve slyšíme hlas z reproduktoru, který pokládá otázku: „Tak jak se vám líbilo v base? Nic moc, co?“. Informuje nás, že další příběh se odehrává za několik měsíců od autonehody. Shlížíme film, jehož obsahem je soudní proces, kterého se účastní obžalovaný, jeho blízcí a další zainteresované osoby. Zde vidíme dívku, která v důsledku nehody oslepla na jedno oko, její rodiče atd. Obžalovaný je odsouzen ke čtyřem letům stráveným ve vězení za trestný čin usmrcení z nedbalosti společně s trestným činem ohrožení pod vlivem návykové látky. Dva chlapci, které ve filmu spatřujeme poprvé, sedí společně se Zuzanou venku na lavičce a o celé situaci vedou rozhovor. Chlapci diskutují

především o řidiči automobilu, Zuzana zmiňuje zranění Jany, mrtvého motorkáře, jeho rodinu. Scéna se mění a my jsme svědky hádky mezi Petrou a její matkou. Matka Petře zakazuje stýkat se s Marcelem, o kterém mluví jako o „grázlovi“ a závislém člověku a podezírá Petru z užívání drog, jelikož vidí její rozšířené zorničky. Najde Petřin balíček s drogami. Scéna se opět mění a my spatřujeme Marcela a jeho kamaráda Viléma, společně s cizím mužem sedět v autě. Ti tomuto muži prodávají drogy. Znenadání se za nimi objevuje policejní auto, které je honí a nakonec dopadne. V autě najdou pervitin, extázi a heroin. Obsahem další scény je rozhovor Petry a Marcela ve squatu. Marcel jí vypráví, co se stalo a sděluje, že nyní nemají žádné peníze. Viléma prý „sebrali“ a Marcel má jít svědčit. Bojí se, že zažije „absták“. Scéna se mění. Policisté jdou za Marcelovými rodiči a sdělují jim, že Marcel si nevyzvedává obsílky a není možné ho dohledat. Marcelova matka policii sděluje, že jim ukradl šperky a pistoli. Dále vidíme Marcela krást v obchodě. Nutí prodavačku, aby mu vydala hotovost. Když tak nečiní, zastřelí ji. V další scéně Petra potká Janu. Petra si stěžuje na depresi, kterou trpí dle názoru Jany kvůli užívání pervitinu. Petra se svěřuje Janě s Marcelovým stavem a přiznává, že by mu ráda pomohla. V další scéně jsme svědky užívání pervitinu Petrou a Marcelem. Petra slibuje, že je to naposledy. Poté je Vilém ve výslechové místnosti. Policista se od něj snaží zjistit, komu prodával drogy. Film se opět pozastavuje a hlas nabádá návštěvníky, aby hlasovali: „Jak by měl odpovědět?“. Policista Viléma upozorňuje, že v případě nespolupráce přijde o svobodu, rodinu i přítelkyni. Vilém se přiznává k šíření drog.

Filmové plátno se vyhrne a my spatříme výslechovou místnost. Průvodkyně nás žádá, abychom se rozdělili na dvě skupiny – policisté a vyslyšení. Každá ze skupin se má postavit na opačnou stranu stolu. Vybírá dva dobrovolníky – jednoho policistu/policistku a jednoho vyslyšeného/vyslychanou. Vyslychaný je připoután pouty k trubce, naproti si sedá návštěvník v roli policisty a dostává za úkol přimět vyslychaného, aby se přiznal ke svým činům. V tomto vagonu si na zdi návštěvníci mohou prohlédnout náčiní určené k injekčnímu aplikování drogy, vzorky konopných či tanečních drog, a další.

Poté přecházíme do prostoru, který představuje squat. Na stěnách jsou vyobrazeny různé nápisy, podlaha je posetá odpadky a leží na ní jediná špinavá matrace. Lektorka nám sděluje, že některé věci, které se v místnosti nacházejí, byly nalezeny v opravdových squatech, kde bydleli uživatelé drog. Nabízí návštěvníkům, aby si zkusili sednout na matraci, což všichni odmítají.

Vcházíme do následujícího vagonu, kde shlížíme další film. V úvodu se hlas z reproduktoru ptá: „Tak jak se vám líbilo v doupěti narkomanů?“. Upozorňuje, že „ta špína je realita“, ale že Petra s Marcelem již nemají na výběr a musejí v ní spát. Na začátku filmu vidíme Zuzanu s již zmíněnými dvěma chlapci. Parta mluví o Janě, která nemá kluka kvůli

skleněnému oku. Parta dochází k závěru, že kdyby Zuzanu poslechla a nejela v autě s řidičem pod vlivem návykových látek, této situaci by se vyhnula. Scéna se mění a my spatřujeme Petru v obchodě s oblečením. Snaží se krást, to se jí ale nepodaří, jelikož ji prodavačka uvidí. Petra utíká. Aktéři filmu již užívají tvrdé drogy (pervitin, heroin, ...). Vidíme Petru a Marcela ve squatu, oba očividně s abstinenčním syndromem a Petra slibuje, že sežene peníze. V další scéně vidíme Petru, jak se snaží vydělat peníze prostitutí. Sežene 1000 korun a jde koupit pervitin. Petra si drogu poprvé aplikuje injekčně. Poté přichází Jana za Petrou do squatu a přemluví ji, aby navštívila lékaře. Ta tak udělá a lékař jí sděluje, že je těhotná a nemocná virovou hepatitidou typu C, stejně jako její nenarozené dítě. Doporučuje jí pobyt na detoxifikačním oddělení a poté v terapeutické komunitě v Kostelním Vydří. V další scéně jsme svědky Petřina dvouměsíčního pobytu v komunitě. Zde ji další z klientek na pracovní terapii upozorňuje na riziko setkání s drogovými přáteli: „Počkej, až uvidíš kámoše“. Další z klientů Petře sděluje, že jedna léčba nestačí a že s drogami skončí až po třetí léčbě: „Teprve potřetí, až si sáhneš na pořádný dno, tak se na to možná vykašleš“. Petra nesouhlasí. Poté Petřina matka a syn za ní přijíždějí na návštěvu. V další scéně můžeme vidět Marcela s partou, jak pijí alkohol a jsou očividně v pokročilé fázi závislosti. Jeden z mužů bodne Marcela do ruky a ten navštěvuje lékařku, která ho upozorňuje, že pokud bude dál užívat drogy, zemře. Marcel odvětí: „No a co, každej jednou umře“. Následně jsme svědky rozhovoru Petry a lékaře v TK. Ten jí sděluje svůj dobrý pocit z ní. Petra se lékaři svěřuje, že chce svůj příběh šířit dál. Další scéna se odehrává v neobydlené prostorné hale opuštěného domu s velkými rozbitými okny. Hlavní hrdinka přichází za svým tehdejším přítelem Marcellem (hlavní hrdina) spolu s jejich společným synem. Marcel se se svou závislostí stále potýká. Petra mu chce pomoci, Marcel její pomoc odmítá. Vnímá jako zradu, že ho opustila a šla svou závislost řešit. Nakonec nás hlas z reproduktoru nabádá k hlasování: „Pro co se Marcel rozhodne?“. Marcel Petru nazve vulgárním slovem a nařkne ji z toho, že to ani možná není jeho dítě. Petra se synem odcházejí a film končí.

Nyní se přesouváme do lékařské ordinace, kde lektorka sděluje, že Marcel se rozhodl pro drogu. Také upozorňuje, že příběh není o tom, že drogy jsou špatné, spíše jsou velmi dobré – můžou z nás udělat jiného člověka a zotročit nás. Na závěr rekapitulujeme, jaké návykové látky se v příběhu vyskytly a lektorka se dětí ptá, na jakých dalších látkách by lidé mohli být závislí. Lektorka shrnuje, že můžeme být závislí prakticky na čemkoliv – důležité je uvědomit si rizika.

Přesouváme se do další části vagonu. Hlas z reproduktoru k nám mluví a sděluje, že jsme na konci příběhu a máme dost informací k tomu, abychom věděli, „co jsou drogy zač“. Zároveň upozorňuje, že se po návštěvnicích nechce, aby slibovali „drogy v životě ne“, ale aby přemýšleli o tom, co v životě chtějí a co ne. Zda nám pan Tuma, který se k prohlídce připojil, také prozradí, že příběh se opravdu odehrál, ale ve skutečnosti se ženě nenarodil

zdravý syn, jak je vyobrazen v příběhu, ale postižený chlapec. Také sděluje, že Marcel zemřel na předávkování a Petra se se svou závislostí vypořádala. Situace tedy nemusí být bezvýchodná a vlak slouží jako inspirace.

V posledním vagonu mají návštěvníci možnost prohlédnout si kupé, jejichž stěny jsou pokryté hodnoceními (v podobě dotazníků) projektu žáky a pedagogy, kteří Revolution Train navštívili. Také odevzdávají vyplněné dotazníky a dostávají malý dárek.

2.2.4. Návazné programy

„Součástí projektu je dlouhodobé působení a spolupráce s partnerskými organizacemi i místními experty na prevenci. Práce s cílovou skupinou nekončí návštěvou vlakové soupravy, naopak s časovým odstupem pokračuje při setkáních ve škole, kde lektori navazují na vlakový příběh a podrobně rozvíjejí jednotlivé problémy. Při tvorbě návazných programů využíváme data získaná z anonymních dotazníků od desítek tisíc dětí, které vlakem prošly od 16. března 2015. Tato data pomáhají objasnit příčiny a aktuální situaci v užívání drog v jednotlivých městech. Poznatky užitečné pro další působení v rámci primární i sekundární prevence mohou využít metodici, pedagogové, výchovní poradci a další.“ (Nadační fond Nové Česko, 2017). Tento postup je využíván v případě, že pedagogové mají o návazný program zájem.

2.2.5. Pozadí vzniku projektu Revolution Train

Dle textu, dostupného na webových stránkách revolutiontrain.cz, přišel realizátor projektu Pavel Tuma s nápadem na vytvoření protidrogového vlaku v roce 2000. V roce 2001 vznikl koncept. Pavel Bém, který byl od roku 2002 primátorem hlavního města Prahy, odmítl projekt financovat. V roce 2004 založil Martin Lain Nadační fond „Český vlak a servisní společnost Revolution Train s.r.o.“. V březnu roku 2005 se konala tisková konference, na které byl projekt poprvé představen.

V roce 2007 měl vlak 8 vagonů a 3. vagon byl již kompletně dokončen. Vlak byl sponzorován především Zentivou a RWE.

V roce 2008 byl definován scénář a podoba vlaku. Projekt získal nového vlastníka, a to Martina Laina, poté co mezi ním a Pavlem Tumou došlo k rozporům. Autor nápadu na projekt od té doby fungoval pouze jako externista a měl být z projektu vyplacen.

V roce 2009 došlo k přerušení sponzoringu několika firmami. Autorem projektu byl vytvořen Nadační fond Nové Česko.

Středočeský kraj se v roce 2010 podílel na dokončení interiéru druhého vagonu příspěvím částky 7 milionů korun. Poté prošlo pilotní verzí projektu mezi lety 2010 a 2011 2205 žáků a 144 pedagogů. V roce 2011 Středočeský kraj znovu přispěl, tentokrát částkou ve výši 8 milionů korun. Tutéž částku investoval opět v roce 2012. Dohromady to bylo pouze od Středočeského kraje více než 24 milionů korun.

V roce 2012 přibyl nový vagon a prošlo jím celkem 40 pedagogů a 1069 dětí. Design vlaku se ovšem lišil od návrhu Pavla Tuma. Sám ho popisuje jako nekvalitně zpracovaný.

Chátrající vlak v roce 2013 nebyl využíván. V prosinci téhož roku byl opět převzat Pavlem Tumou, který zaplatil více než 3 miliony korun Martinu Lainovi v „rámci vyrovnání patentových práv a ukončení veškerých soudních sporů“. Od této doby byl majetkem Nadačního fondu Nové Česko.

Počátkem roku 2014 měl vlak hodnotu přibližně 27,5 milionu korun. V březnu došlo k vykradení vlaku a škoda činila asi 2 miliony korun. Pojišťovna vyplatila 10 % z celkové škody. Sponzoři odmítali na opravu a provoz vlaku přispět.

I přes to se sponzoři našli a vlak byl 16. března 2015 uveden do provozu. (Nadační fond Nové Česko, 2017).

2.2.6. Zázemí projektu Revolution Train

Autorem projektu je Pavel Tuma, který je zároveň zakladatelem a členem správní rady Nadačního fondu Nové Česko. Provozní manažerkou je Dominika Šenková a projektovou manažerkou Patrizia Jonson. Pak jsou zde zmíněny další odpovědnosti, jako například expert na sběr dat či koordinátorka návazného programu. Koordinací programu pro Polsko se zabývá Jacek Bacal, pro Německo je to Kateřina Wich (Nadační fond Nové Česko, 2017).

2.2.7. Financování projektu Revolution Train

Projekt nezískal finanční podporu MŠMT, dále nemůže být financován například Magistrátem hlavního města Prahy, který pro udělení grantu organizaci požaduje certifikaci (MHMP, 2015). Z některých dalších státních zdrojů však sponzorován je.

Finanční podporu poskytují města a regiony, do kterých vlak vyjíždí, například Moravskoslezský a Středočeský kraj, Železnorudsko, město Chomutov, Sokolov či Český Těšín.

Generálním partnerem je firma Brabec vzduchotechnika s.r.o. Jako hlavní sponzoři jsou na webových stránkách projektu Revolution Train dále jmenovaní PAZS a NARDIC. Další peníze získává z různých jiných zdrojů, například od podniku Metrostav či Pořádkové a zásahové služby. Tyto informace je možné dohledat na webových stránkách RT (Nadační fond Nové Česko, 2017).

Právě velká finanční náročnost je projektu Revolution Train často vytýkána. Vlak je z části sponzorován Českými drahami, i přesto je cesta vlaku velmi drahá.

V roce 2007 projekt získal od sponzorů 12 milionů korun (největší částku poskytla Zentiva a RWE) (Nadační fond Nové Česko, 2017).

Velkou finanční podporu projektu poskytl Středočeský kraj, což bylo odbornou společností velmi vytýkáno. Tato podpora dohromady činila přes 24 milionů korun. Zdeněk Strnad na své facebookové stránce uvádí: „V roce 2010 dostal vlak dotaci od Středočeského kraje ve výši 7 milionů korun a musela kvůli tomu ukončit činnost společnost Magdaléna, které snížili příspěvky ze 2 milionů na 250.000 Kč – s čímž se samozřejmě nemohlo vyjít. Pro rok 2011 bylo z krajského rozpočtu vyčleněno dalších osm milionů korun.“ (Strnad, 2017). Magdaléna je nestátní nezisková organizace, která ve středočeském kraji a v Praze pomáhá lidem závislým na návykových látkách a jejich blízkým prostřednictvím zdravotních a sociálních služeb. Dále poskytuje programy primární prevence (Magdaléna o.p.s., 2017).

Sponzorům projektu je dle výše dotace nabízeno několik výhod. Za příspěvek ve výši 500 korun je sponzorovi nabízeno uvedení jména na vlaku a VIP vstupenka (to znamená prohlídka vlaku s autorem projektu Revolution Train). Za finanční příspěvek v hodnotě 1 000 korun sponzor získává dvě VIP vstupenky s dárky a vyvěšení jména v kupé s barem. Pokud podpoříte vlak částkou 2 000 korun, získáte 4 VIP vstupenky s dárky a vyrytí jména ve „vězení“. Při obdarování vlaku částkou 5 000 korun bude jméno sponzora uvedeno ve vyšetřovací místnosti a získá 8 VIP vstupenek. Při podpoře vlaku částkou 10 000 korun dostane obdarovatel 10 VIP vstupenek a jeho jméno je uvedeno na kufru auta či jiných předmětech v místnosti s autohavárií. K tomu bude jeho jméno uvedeno také na vnější straně vlaku, a to z obou stran červenou barvou. V případě darování 25 000 korun bude jméno sponzora uvedeno v místnosti s ordinací, a to zarámované v obraze. K tomu získá kopii obrazu, 12 VIP vstupenek a uvedení jména na vlaku červenou barvou a z obou stran. Nejvyšší možná uvedená částka je 50 000 korun. Za tu sponzor dostane čepici s logem

Revolution Train a plácačku. Jméno sponzora bude uvedeno na uniformě ve vlaku, dále bude umístěno dvakrát červeným písmem z obou stran vlaku a sponzor získá 20 VIP vstupenek.

Při darování částky 1 000 korun a více obdarovatel získá certifikát „Sponzor nastupující generace“. Každý sponzor je dle darované částky nějak pojmenován. U 1 000 Kč je to „Barman v protidrogovém vlaku“. Při darování 2 000 korun získává sponzor titul „Bachař v protidrogovém vlaku“, při 5 000 korun „Elitní vyšetřovatel v Revolution Train“. V případě darování částky 10 000 korun je to „Záchranář v Revolution Train“. Pokud někdo daruje 25 000 korun, získává titul „Doktor adiktologie v Revolution Train“. V případě 50 000 darované částky je to „Strojvedoucí Revolution Train“ (Nadační fond Nové Česko, 2017).

Nepodařilo se mi dohledat, kolik takových sponzorů je – obecně je prý vypomáháno spíše materiálně než peněžní podporou – například pomohou s opravou vlaku, dodají materiál apod. (V. Voslář, ústní sdělení, 2017-6-6).

2.2.8. Srovnání projektu Revolution Train s podobnými zahraničními projekty

Pro příklad srovnání se zahraničními projekty uvádím Key Train a Preventive Bus. Jedná se o belgické projekty, které byly zrušeny pro nedostatečnou efektivitu. Tyto informace pocházejí z Tiskového prohlášení k projektu Revolution Train, vydanou Asociací nestátních organizací. Za účelem zahrnutí této problematiky do bakalářské práce jsem kontaktovala profesora Dr. Gregora Burkharda, člena EMCDDA a požádala ho o poskytnutí informací o obou projektech. Od tohoto odborníka jsem bohužel nedostala odpověď. Dalším kontaktovaným byl Peer Van der Kreeft, který je belgickým odborníkem v oblasti primární prevence. Ten mne odkázal na profesora Dr. Johana Van de Walle, vyučujícího na univerzitě v Gentu, který mi poskytl informace o projektu Key Train.

Key train

Jedná se o belgický projekt, poskytovaný organizací De Sleutel. Podobně jako projekt Revolution Train fungoval na principu odstrašování a pro práci s mladistvými využíval bývalé uživatele drog. Organizace De Sleutel funguje od roku 1974 a zabývá se prevencí užívání drog (De Sleutel, 2017).

Projekt byl ukončen v roce 2001, a to z několika důvodů. Prvním důvodem bylo příliš mnoho financí, které musely být vynaloženy na provoz projektu. Za druhé to byla obtížná

organizace. Spolupráce s různými partnery prý často způsobovala nedorozumění, což vedlo k nespokojenosti poskytovatelů se školami. Třetí – hlavní – důvod přišel z terapeutické komunity. Pracovníci terapeutických komunit vnímali jako špatný nápad, aby tak často bývalí uživatelé vyprávěli mladým lidem svůj život (Van de Walle, 2017).

Společně s organizací De Sleutel je nyní pracováno na alternativě, pojmenované Key Game. Tento projekt je založen na výcviku učitelů, poté probíhá projektový den s žáky ve škole. Projektový den je složen ze třech částí: 1. svědectví bývalého uživatele, 2. interaktivní seminář, poskytnutý lektorem The Key (v originálním názvu De Sleutel) a 3. aktivity a cvičení, poskytnuté učiteli. Součástí projektu jsou tyto příručky: 1. „Manuál pro bývalé uživatele drog – jak mám vyprávět svůj příběh“, 2. Průvodce pro učitele – cvičení a aktivity, určené pro projektový den“ a 3. „Kniha pro studenty, obsahující cvičení pro projektový den“ (Van de Walle, 2016).

2.3. Společné tiskové prohlášení k projektu: Revolution Train („Revoluční vlak“)

Na tvorbě společného tiskového prohlášení se podílelo Centrum adiktologie Psychiatrické kliniky VFN a 1. lékařské fakulty University Karlovy v Praze, A.N.O (Asociace nestátních organizací), Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, MŠMT, Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti a Redakce časopisu Prevence.

Prohlášení bylo vydáno 23. 4. 2007 a jeho podstatou je stanovisko těchto organizací k primárně preventivnímu projektu Revolution Train. Autoři prohlášení a odborníci, kteří se k prohlášení hlásí, předpokládají, že projekt nebude účinný, co se preventivního dopadu týče. Někteří odborníci se dokonce obávají, že projekt bude mít na děti opačný účinek, tedy že je drogy začnou více zajímat. Projektu je vytýkána jeho nesystematičnost a nárazovost a velmi vysoká finanční nákladnost. Další slabou stránkou je dle autorů prohlášení v projektu využívaný a v primární prevenci již překonaný odstrašující přístup.

Autoři prohlášení upozorňují na fakt, že se podobné programy v minulosti objevily v jiných zemích, ačkoliv realizátoři projektu uvádějí, že projekt Revolution Train je prvním projektem svého druhu. Tyto programy (například „Key Train“ a „Preventive Bus“ v Belgii) byly zastaveny v důsledku velmi malé efektivity, vysoké finanční nákladnosti a organizačním potížím. Oběma projektům byla rovněž vyčítána nesystematičnost, vytrženost z kontextu, nenávaznost, špatně aplikovaný interaktivní přístup atd.

Dle tiskového prohlášení projekt nespĺňuje doporučení, která jsou odborníky sepsána v manuálech a učebních textech, věnujících se primární prevenci rizikového chování. V dnešní době odborníci doporučují komplexně pojaté, dlouhodobé a systematické programy. Tyto programy by měly být založené na „třéninku sociálních kompetencí a dovedností, zvyšování znalostí a podpůrných růstových interaktivních programech zabezpečovaných speciálně vzdělanými a připravovanými pracovníky s pedagogickým a psychologickým vzděláním“.

Dále je program dle tiskového prohlášení v rozporu se standardy kvality pro primárně-preventivní programy, schválené Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy v roce 2005.

Zprávu vydal Prof. PhDr. Michal Miovský, Ph.D. (Centrum adiktologie Psychiatrické kliniky 1. LF UK Praha), PaedDr. Martina Těminová a Mgr. Sylva Kolářová (A.N.O. – Asociace nestátní organizací), PhDr. Jana Zapletalová (Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR), PhDr. Jiří Pilař (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, odbor 24), MUDr. Viktor Mravčík (Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti) a PhDr. Helena Vrbková (Redakce časopisu Prevence) (Klinika adiktologie, 2007).

2.4. Prohlášení A. N. O. k projektu Revolution Train z roku 2015

V roce 2015 bylo vydáno nové prohlášení, v čele s A. N. O., které stejně jako v předešlém prohlášení vyjadřuje negativní postoj k projektu Revolution Train. Toto tiskové prohlášení bylo vydáno 10. 12. 2015, tedy přibližně devět měsíců po tom, co byl projekt Revolution Train spuštěn a zpřístupněn veřejnosti. Podobně jako v prvním prohlášení je uváděno, že autoři textu projekt vnímají jako neefektivní program primární prevence. Autoři prohlášení uvádějí, že jsou v projektu využívány zastaralé metody a přístupy, které by neměly být podporovány, jelikož jsou považovány za neefektivní, návodné, v některých případech ohrožující děti a mladistvé. V prohlášení jsou uvedeny zdroje, na nichž je stavěn i názor na projekt (EMCDDA). Jsou zde uvedeny informace z EMCDDA, které se týkají efektivní a neefektivní primární prevence. Prohlášení se v podstatě shoduje s jeho předchozí verzí, pocházející z roku 2007, a bylo sepsáno a podepsáno Mgr. Helenou Fialovou, předsedkyní Sekce primární prevence A. N. O. Jeho přesné znění je uvedeno v příloze (viz příloha č. 2) (A. N. O., 2015).

2.5. Stanovisko MŠMT k Protidrogovému vlaku – Revolution Train

Stejně jako ve Společném tiskovém prohlášení k preventivnímu projektu: Revolution Train („Revoluční vlak“), není ve stanovisku MŠMT projekt chválen, ale naopak autor Mgr. Jaroslav Fidrmuc, náměstek ministra školství, mládeže a tělovýchovy, upozorňuje na stinné stránky projektu. Uvádí, že MŠMT podporuje takové programy PP, které nefungují na odstrašujícím principu, podporují zdravý životní styl cílové skupiny preventivního programu, „nemanipulují a nezneužívají laciné a prvoplánové efekty“. Podporuje tedy certifikované projekty, které splňují podmínky Standardů OZPRCH. Projekt Revolution Train certifikován není (Fidrmuc, 2015). Přesné znění stanoviska je uvedeno v přílohách (viz příloha č. 3)

2.6. Prohlášení Národní protidrogové centrály k projektu Revolution Train

Ředitel Národní protidrogové centrály se dne 10. května 2016 zúčastnil tiskové konference na téma „Drogy v pohraničí, česko-německá spolupráce v prevenci a projekt Revolution Train“, pořádané Nadačním fondem Nové Česko pro německá i česká média v Aši.

Součástí konference bylo i představení závěrů z workshopu, kterého se zúčastnili odborníci v protidrogové prevenci z České republiky a Německa. Němečtí odborníci si přejí, aby projekt RT byl dostupný i v jejich zemi. Vnímají ho jako kvalitní doplněk stávajících preventivních programů. Zároveň byl představen návrh česko-německého modelu provozu vlaku.

„Ředitel Národní protidrogové centrály plk. Mgr. Jakub Frydrych spatřuje v projektu příležitost, jak pomocí moderní 5D technologie interaktivním způsobem oslovit cílovou skupinu dospívajících dětí a s využitím reálného příběhu jí interaktivním způsobem přiblížit okolnosti vzniku jak drogové závislosti, možnosti její léčby tak ale i rizika trestně právních následků, které jsou zpravidla dříve či později nedílnou součástí závislosti na drogách.“ Protidrogový vlak považuje za ojedinělý projekt tohoto typu, jehož nespornou výhodou je kromě jeho formy i mobilita, která je limitována jen kolejemi a v neposlední řadě i možnost sběru dat od velkého množství respondentů včetně pedagogů (Policie ČR, 2016).

3. Praktická část

3.1. Cíle výzkumu

Práce si klade za cíl:

- Zanalyzovat názory odborníků v oboru adiktologie na primárně preventivní projekt Revolution Train.
- Zanalyzovat názory pedagogických pracovníků základních škol na primárně preventivní projekt Revolution Train.
- Porovnat názory adiktologických odborníků a pedagogických pracovníků na projekt Revolution Train.
- Zhodnotit projekt Revolution Train dle Standardů odborné způsobilosti poskytovatelů školské primární prevence rizikového chování.

3.2. Výzkumné otázky

Před zpracováním bakalářské práce jsem si položila tyto výzkumné otázky:

- Liší se názory adiktologických odborníků na projekt Revolution Train od názorů pedagogických pracovníků?
- Splňuje projekt Revolution Train nároky Standardů odborné způsobilosti poskytovatelů programů školské primární prevence rizikového chování?
- Co odborníci oceňují na projektu Revolution Train, v čem vidí jeho slabé stránky?
- Co pedagogičtí pracovníci oceňují na projektu Revolution Train, v čem vidí jeho slabé stránky?

3.3. Design výzkumu

K získání a zhotovení dat byla využita kvalitativní metoda výzkumu, a to ve formě případové studie.

Data byla získávána prostřednictvím otevřeného zúčastněného pozorování při prohlídce vlaku, polostrukturovaným rozhovorem s odborníky v oblasti adiktologie a s pedagogy. Rozhovory byly vždy individuální. Dále bylo realizováno dotazníkové šetření.

3.4. Metody sběru a tvorby dat

Komunikace s pedagogickými pracovníky a taktéž s odborníky v oboru adiktologie probíhala pomocí emailu, případně prostřednictvím telefonu. Emaily a telefonní čísla pedagogických pracovníků jsem získávala z webových stránek jednotlivých škol. Oslovení respondenti byli informováni o účelu a podobě výzkumu.

Odborníci a pedagogičtí pracovníci, se kterými byl uskutečněn rozhovor, podepsali informovaný souhlas (viz příloha č. 5). Rozhovory byly se souhlasem respondentů nahrávány, poté z nich byl vytvořen dokument. Rozhovor s respondenty byl polostrukturovaný. V případě chybějících informací na internetových stránkách o tom, zda žáci školy navštívili Revolution Train, jsem zavolala mobilním telefonem metodikovi prevence konkrétní základní školy a požádala ho o potřebné informace.

Sběr názorů na projekt byl dále realizován pomocí dotazníkového šetření. Otázky, které jsem odborníkům pokládala, jsou sepsány níže a jsou součástí příloh bakalářské práce (viz příloha č. 7). Za účelem zjištění názoru pedagogů na projekt RT byl sestaven dotazník, který je totožný se strukturou rozhovorů s pedagogickými pracovníky.

3.5. Výzkumný soubor

Výzkumný soubor tvoří odborníci z oblasti adiktologie a patnáct pedagogických pracovníků základních škol Ústeckého kraje. Rozhovor mi poskytli tři odborníci v adiktologické oblasti, dále jsem čerpala z internetových zdrojů s vyjádřením dalších odborníků. S pěti pedagogy byl proveden rozhovor a dalších deset vyplnilo dotazník. Struktura rozhovorů s pedagogy je uvedena v přílohách (viz příloha č. 6).

Pro zajímavost v práci uvádím celkový dojem dětí z projektu RT z jimi vyplněných dotazníků. Posledním výzkumným objektem byl samotný vlak, jehož kvalitu a efektivitu jsem posuzovala dle Standardů OZPPRCH.

3.6. Metody analýzy dat

Analýza dat získaných z rozhovorů a dotazníků probíhala formou vytváření trsů a pomocí metody kontrastů a srovnávání na základě podobností a odlišností v rozhovorech. Rozhovory s pedagogy a adiktologickými odborníky jsou shrnuty níže.

3.7. Praktický průběh realizace

Výzkum probíhal sedm měsíců, a to od listopadu roku 2016 do května roku 2017. Během této doby jsem projekt hodnotila dle Standardů OZPPRCH, sbírala rozhovory s odborníky a pedagogy a analyzovala jejich názory.

S účastníky rozhovorů byl podepisován informovaný souhlas, vyhotovený ve dvou stejnopisech. Rozhovory byly se souhlasem respondentů nahrávány. V případě adiktologických odborníků jsou s jejich souhlasem uvedena jména, zatímco pedagogičtí pracovníci jsou anonymizováni.

Odborníci v adiktologické oblasti byli osloveni prostřednictvím emailu nebo při osobním setkání a vybírání podle orientace v adiktologické problematice. Taktéž pedagogické pracovníky jsem kontaktovala přes email, případně prostřednictvím telefonického rozhovoru.

3.8. Výsledky

Data byla získána ze tří různých zdrojů. A to jako zhodnocení projektu RT dle Standardů odborné způsobilosti poskytovatelů školské primární prevence rizikového chování, z rozhovorů s odborníky a z rozhovorů a vyhodnocených dotazníků vyplněných pedagogickými pracovníky.

3.8.1. Informace o projektu RT od poskytovatele

Poskytovatel staví své přesvědčení o účinnosti projektu především na tom, že program je poskytován zážitkovou formou. Zároveň je vyzdvihováno, že projekt funguje na principu 5D technologie a je interaktivní.

Návštěva vlaku se předem domlouvá se školami tak, aby přišlo maximálně 17 dětí a jeden pedagog, více není z hlediska bezpečnosti přípustné. Výstava, která je k vidění v prvním, vstupním, vagonu, není stálá, mění se. Nyní (červen 2017) můžeme na zdech vidět informace o vlaku Revolution Train a dalších projektech Nadačního fondu Nové Česko. Na protilehlé straně se dozvíme informace o historii metamfetaminu v České republice.

Ministerstvem zahraničí v České republice a Německu byl projekt RT zařazen mezi top 10 programů, zabývajících se prevencí rizikového chování.

Německo a Slovensko se Protidrogovým vlakem inspirovali a v obou těchto zemích si budou stavět svůj vlastní vlak (P. Tuma, ústní sdělení, 2017-05-11).

Dle poskytovatelů projektu RT se podobá se zahraničním projektům, jako je například Key Train, pouze tím, že spojují prevenci a dopravní prostředek. „Co se však týče přístupů, kterými na cílové skupiny preventivně působily, tyto projekty podobné absolutně nebyly. My se snažíme o co nejsilnější zážitek pro návštěvníky a máme k tomu patentovanou 5D metodu. Tu zmiňované projekty neměly (jinak by nemohla být patentovaná). Námi akcentovaný přístup a nástroje, které používáme, jsou v REVOLUTION TRAIN opravdu jedinečné.“ (Voslář, 2017).

3.8.2. Analýza názorů pedagogických pracovníků na projekt Revolution Train

Za účelem zpracování bakalářské práce bylo osloveno 15 pedagogických pracovníků ústeckého kraje. Byli oslovováni pouze ti pedagogové, kteří osobně navštívili Protidrogový vlak. Deset pedagogů bylo požádáno o vyjádření názoru na preventivní program pomocí dotazníků, dalších pět pedagogů mi poskytlo rozhovor. Tyto názory jsem shrnula a popsala níže.

Otázka č. 1: Kdy jste navštívil/a Revolution train?

Odpovědi se lišily, byl to buď červen 2015 (čtyři respondenti, tj. 26,7 %), duben 2015 (dva respondenti, tzn. 13,3 %), nebo listopad 2016 (tři respondenti – 20 %).

Někteří z pedagogů nespecifikovali přesný měsíc a uvedli, že to bylo ve školním roce 2015/2016 (tři respondenti, tj. 20 %) nebo 2016/2017 (taktéž tři respondenti, 20 %).

Otázka č. 2: Jaký máte názor na příběh, který je ve vlaku vysílán?

Ohlasy na příběh vysíláný ve vlaku byly ve všech případech pozitivní (100 %). Pedagogové příběh popisují jako reálný, dobře srozumitelný, bohatý na informace o drogové scéně. Jako další pozitivum uvádějí možnost vidět začátky užívání návykových látek. Dále na něm oceňují možnost vidět, co by za takové jednání mohlo hrozit. Čtyři respondenti (26,7 %) uvedli jako pozitivum využití vrstevníků v příběhu.

Otázka č. 3: Co se Vám na RT líbí?

Na projektu pedagogičtí pracovníci oceňují jeho propracovanost (tři respondenti – 20 %), poutavost (šest respondentů, tzn. 40 %), zvolené prostředí (pět respondentů – 33,3 %). Líbí se jim, že prohlídka není nudná (deset respondentů, tj. 66,7 %). Devět respondentů oceňuje mobilitu vlaku (60 %).

Otázka č. 4: Co se Vám na RT nelíbí?

Nikdo z oslovených pedagogů nenašel na projektu Revolution Train nedostatky (100 %).

Otázka č. 5: Mají žáci ve vaší škole nějaké další programy primární prevence?

Všichni oslovení pedagogové pracují ve školách, poskytujících žákům i další programy primární prevence (100 %).

Otázka č. 6: Pokud ano, jak tyto programy vypadají a kým jsou zajištěny?

Primárně preventivní programy jsou často zajišťovány městskou či státní policií České republiky či hasiči, takto odpovědělo sedm respondentů (46,6 %). Některé školy spolupracují s k-centry a berou sem děti na exkurze (tři respondenti, tj. 20 %). Ve všech těchto školách (100 %) jsou přednášky o různých druzích rizikového chování součástí běžné výuky (například předmět občanská nauka). Žáci mají zajištěny besedy a přednášky na téma drog, šikany, vztahů ve třídě apod. Někteří pedagogové (3, tj. 20 %) uváděli zajištění preventivních programů výchovnými poradci – tyto programy probíhají formou her.

Otázka č. 7: Probíhal nějaký návazný program (zprostředkovaný projektem RT nebo Vaší školou)?

Diskuze proběhla ve všech případech (100 %), a to buď se školním metodikem prevence (tři respondenti, 20 %), nebo s třídním učitelem (deset respondentů, tj. 66,7 %), případně s oběma (dva respondenti, 13,3 %). Učitelé se ptali dětí, jak se jim program líbil. V některých případech navštívil zástupce RT školu a diskutoval s dětmi o příběhu – to uvedlo sedm respondentů (46,7 %).

Otázka č. 8: Jaké třídy Vaší školy RT navštívily?

Ve všech případech to byly osmé a deváté ročníky základní školy (100 %).

Otázka č. 9: Myslíte si, že něco z této návštěvy může děti preventivně ovlivnit? Co? Jak? V jakých oblastech RCH?

Velký přínos vidí pedagogové v tom, že aktéři příběhu, který je v RT vysílán, jsou vrstevníci dětí základních škol (sedm respondentů – 46,7 %). Z toho důvodu se domnívají, že to bude mít na děti velký vliv a budou příběh velmi prožívat. Příběh vidí jako reálný deset respondentů (66,7 %). Zároveň uvádějí, že příběh ukazuje, jak nebezpečné jsou některé druhy rizikového chování některých vrstevníků (šest respondentů – 40 %).

Otázka č. 10: Vidíte v programu nějaká rizika?

Rizika v projektu Revolution Train žádný z pedagogů nevidí (patnáct respondentů – 100 %). Někteří (tři respondenti – 20 %) ještě dodali, že se setkali s názorem, že příběh děti zstrašuje, s čímž nesouhlasí.

Otázka č. 11: Jak je program financován?

V dubnu 2015 byl projekt v Chomutově financován projektem „Sedmikráska“. Takto odpověděli tři respondenti (20 %). Často potom uvádějí politiky (pět respondentů – 33,3 %), podnikatele (dva respondenti, tj. 13,3 %). Šest respondentů (40 %) uvedlo jako hlavního sponzora město Chomutov a tři město Most (20 %).

Otázka č. 12: Jak k vám přišla nabídka o programu?

Sedm respondentů, tzn. 46,7 %, se o projektu dozvědělo od oblastního metodika, na setkáních školních preventistů tři dotazovaní (20 %), někteří od ostatních spolupracovníků (pět respondentů, to je 33,3 %).

Otázka č. 13: Kdo projekt RT doporučil?

Metodici prevence jiných základních škol – takto odpovědělo osm respondentů (53,3 %). Dále dotazovaným pedagogům projekt doporučili spolupracující pedagogové – sedm respondentů (46,7 %).

Otázka č. 14: Vyjádřil se k tomu nějak oblastní metodik prevence v PPP? znáte ho? Jste v kontaktu?

Převažovaly kladné reference oblastních metodiků (osm respondentů, tj. 53,3 %). Dalších sedm respondentů (46,7 %) o názoru oblastního metodika informace nemá.

Sedm dotazovaných pedagogů (46,7 %) je v kontaktu s oblastním metodikem prevence. V případě, že s ním v kontaktu nejsou (osm respondentů – 53,3 %), je s ním v kontaktu někdo jiný ze školy (výchovný/á poradce/kyně, školní metodik/čka prevence).

Otázka č. 15: Slyšel jste někdy o RT dříve, než Vás do něj pozvali?

Často bylo zmiňováno setkání metodiků prevence, takto odpovědělo osm respondentů (53,3 %), či spolupracovníci za základní školy (sedm respondentů – 46,7 %).

Otázka č. 16: Šli byste do RT znovu?

Všech patnáct (100 %) dotazovaných by Protidrogový vlak navštívilo znovu.

Otázka č. 17: Pro jaké děti / třídy si myslíte, že je projekt RT vhodný (věk, typy dětí)?

Šest dotazovaných (40 %) uvedlo 7. až 9. třídy základních škol, čtyři (26,7 %) 8. až 9. třídy ZŠ. Pět respondentů (33,3 %) uvedlo 8. a 9. třídy ZŠ a 1. až 4. ročníky středních škol.

Otázka č. 18: Komu byste jej nedoporučili?

Sedm respondentů (46,7 %) uvedlo, že by návštěvu RT nedoporučilo dětem 1. stupně základní školy. Tři respondenti (20 %) si myslí, že Protidrogový vlak není vhodný projekt pro děti 6. a nižších ročníků ZŠ. Pět dotazovaných (33,3 %) nechalo otázku nezodpovězenou.

3.8.3. Analýza názorů odborníků v oblasti adiktologie na projekt Revolution Train

Za účelem výzkumu bylo osloveno několik odborníků v adiktologické oblasti, či byly jejich zveřejněné názory na projekt vyhledány pomocí internetu. Osloveni byli Mgr. Roman Gabrhelík Ph.D., plk. JUDr. Břetislav Brejcha a prof. MUDr. Eva Králíková, CSc. Jmenovaní mi poskytli za účelem zpracování bakalářské práce rozhovor. Dále jsem čerpala

z internetových zdrojů s uveřejněnými názory odborníků. Za příznivce projektu RT lze označit doktora Brejchu a profesorku Králíkovou. Naopak jasným odpůrcem je doktor Zábranský, doktor Radimecký či magistr Richter. Tyto názory jsem shrnula (viz níže). Struktura rozhovorů s odborníky v adiktologické problematice je uvedena v přílohách. (viz příloha č. 7)

Otázka č. 1.: Navštívil/a jste Revolution Train?

Všichni tři oslovení (100 %) Protidrogový vlak navštívili.

Otázka č. 2: Jaký máte názor na příběh, který je ve vlaku vysílán?

Názory na provedení příběhu jsou velmi rozličné.

Podporující vlaku na příběhu oceňují jeho reálnost, zajímavost, emotivnost, nadčasovost a komplexnost. Zároveň si nemyslí, že projekt stojí pouze na zastrašování, jak je některými odborníky deklarováno.

Naopak odpůrci vidí v příběhu několik slabých stránek. Doktor Gabrhelík vnímá příběh jako neadekvátní ve vztahu k cílové skupině. Aktéři filmu řídí automobil, mluví o nadcházejících zkouškách, nejsou tedy vrstevníky cílové skupiny (10 až 17 let). Také je zde ukázáno prostředí vězení, squatu – což pro cílovou skupinu není aktuální. Dále mnoho odborníků vnímá příběh jako odstrašující. Zároveň vidí jako negativum skutečnost, že projekt nenabízí pozitivní alternativy trávení volného času, pouze negativa užívání návykových látek.

Otázka č. 3: Jaké jsou dle Vašeho názoru slabé stránky projektu Revolution Train?

Podporující žádné slabé stránky projektu nevidí.

Slabou stránku vidí odpůrci projektu především v provedení příběhu, který je jimi vnímán jako odstrašující. Dále vidí jako nereálné, že by na návštěvníky měla efekt jedna návštěva vlaku. Věkovou skupinu vnímají jako příliš širokou.

Otázka č. 4: Jaké jsou dle Vašeho názoru silné stránky projektu Revolution train?

Všichni respondenti se shodují v řemeslném provedení vlaku a v jeho mobilitě (100 %).

Příznivci projektu vnímají příběh jako velmi dobrý, dále oceňují dobré využití prostoru, nadčasovost, velkou kapacitu, co se týče sběru dat (prostřednictvím dotazníků dětí a pedagogů), využití multimediálních technologií. Dále oceňují, že vlakem může projít velké množství dětí.

Otázka č. 5: Myslíte si, že něco z této návštěvy může děti preventivně ovlivnit? Co? Jak? V jakých oblastech RCH?

Příznivci projektu si myslí, že by návštěva vlaku mohla zvýšit povědomí dětí o RCH, které je v příběhu ukázáno. Zároveň nevnímají projekt jako samospasitelný, vidí v něm pouze doplněk PPP. Profesorka Králíková se domnívá, že by se některé děti po návštěvě vlaku mohly chovat méně rizikově.

Doktor Gabrhelík v rozhovoru uvedl, že neviděl interakce dětí, tudíž toto nemůže posoudit. Některé prvky v programu vidí jako dobré (například interakce v prostředí baru), zároveň si nemyslí, že by to děti odradilo od užívání návykových látek.

Otázka č. 6: Vidíte v programu nějaká rizika?

Příznivci projektu v programu žádná rizika nevidí.

Odpůrci projektu vidí největší riziko v jeho neefektivitě. Doktor Gabrhelík si však zároveň nemyslí, že by byl projekt návodný, co se týče rizikového chování.

Otázka č. 7: Pro jaké děti / třídy si myslíte, že je projekt vhodný (věk, typy dětí)?

Příznivci projektu souhlasí se stanovenou věkovou skupinou.

Doktor Gabrhelík si myslí, že projekt určitě není vhodný pro děti základní školy, v této podobě by ho však nedoporučil nikomu. Další odpůrci v oboru adiktologie by návštěvu vlaku také nedoporučili.

Otázka č. 8: Komu byste jej nedoporučili?

Příznivci projektu vnímají stanovenou cílovou skupinu jako adekvátní. Naopak odpůrci by jej nedoporučili nikomu.

Otázka č. 9: Myslíte si, že by projekt obstál při hodnocení dle Standardů odborné způsobilosti poskytovatelů školské primární prevence rizikového chování?

Příznivci projektu se domnívají, že obstát při hodnocení dle Standardů OZPPRCH není důležité, jako důležitější vnímají způsob poskytování programu.

Nepodporující odborníci v oboru adiktologie se domnívají, že by při hodnocení neobstál.

Otázka č. 10: Víte něco o historii projektu?

Dva ze tří odborníků (66,7 %) jsou o historii projektu informováni.

Profesorka Králíková o historii informace nemá (33,3 %).

Otázka č. 11: Co si myslíte o financování projektu?

Respondenti vnímají projekt jako neúměrně drahý na to, aby efektivita byla pouze možná, ne potvrzená. Tato efektivita se nevyrovná ceně projektu. Vnímají ho jako ohrožující, co se týče dalších, efektivních projektů primární prevence. Jeden respondent nebyl o finanční stránce projektu informován (profesorka Králíková). Doktor Brejcha si myslí, že by projekt měl být financován z vládních peněz.

3.8.4. Zhodnocení projektu Revolution Train dle Standardů OZPPRCH

Práce hodnotí projekt Revolution Train dle poslední upravené podoby Standardů odborné způsobilosti poskytovatelů školské primární prevence rizikového chování z roku 2012. Výzkum se zaměřuje na klasifikaci projektu dle Standardů OZPPRCH, které jsou rozděleny na čtyři oddíly. Výsledky hodnocení jsou shrnuty níže.

Druhý oddíl, Standardy odborné způsobilosti – obecná část, rozlišuje čtyři hodnocené části: 1. program školské primární prevence, 2. práva klientů, 3. personální práce a 4. organizační aspekty. Dalším oddílem, podle kterého je projekt Revolution Train hodnocen, je oddíl třetí – speciální část. Z tohoto oddílu byla k hodnocení použita první část – Programy školské všeobecné primární prevence.

Některé náležitosti bylo možné vypořádat návštěvou vlaku, některé jsem konzultovala s pedagogy, kteří s poskytovateli projektu RT domlouvali návštěvu vlaku dětmi základní školy. Některé informace byly zjišťovány prostřednictvím rozhovorů s panem Tumou a zaměstnanci, podílejících se na chodu projektu Revolution Train, například s tiskovým mluvčím Mgr. Václavem Voslářem.

Některé požadavky naplněny byly, zároveň jsem však přišla na několik překážek v udělení certifikace Protidrogovému vlaku.

Oddíl II: Standardy odborné způsobilosti – obecná část

1. Program školské primární prevence

1.A Poslání programů primární prevence

Co se týče dostupnosti programu podle pohlaví, věku, rasy, náboženství a podobných aspektů (1.1), projekt neklade žádné překážky. Tento požadavek tedy splňuje. Taktéž šíření povědomí o projektu (1.2) a s tím spojené zvýšení dostupnosti je dle mého názoru dobré. Poskytovatel však nedostatečně informuje o možnostech odborné péče – jediný odkaz v příběhu na návazné služby je zmínění terapeutické komunity v Kostelním Vydří. Program je přístupný bez zbytečných odkladů (1.3).

Poslání a cíle programu jsou písemně definovány. Tyto cíle se shodují s odbornými doporučeními (1.4). Cílová skupina je sice definována, ale v případě veřejnosti pouze věkem, což je dle odborníků v oblasti rizikového chování nedostatečné (1.5). Ačkoliv mají definovaný cíl a poslání, nedbají dalších primárně preventivních programů. (1.6)

1.B Úvodní zhodnocení prostředí, v němž má být preventivní program prováděn, a zhodnocení potřeb cílové skupiny; stanovení plánu a dohoda o poskytování preventivních programů

Co se týče definovaných pravidel o podmínkách programu, jeho cílech, způsobech poskytování a cílové skupině, tento bod projekt RT splňuje (1.8). Dle informací od pana Tupy má organizace stanoven plán realizace programu dle potřeb cílové skupiny (1.9). Cíle, prostředky a odpovědnost osob jsou součástí plánu programu (1.10). Poskytovatel taktéž uzavírá se zájemci kontrakt o realizaci (1.11). Poskytovatel však neposkytuje informace o návazných programech ani nedoporučuje jiné preventivní programy v případě jiných potřeb zájemců (1.12).

1.C Zásady poskytování preventivních programů

Program je komplexní, „zahrnuje oblasti úzce související s prevencí daného typu RCH“, nerespektuje však nejnovější odborné poznatky ve svém programu (princip zastrašování). Dále však zachovává vnitřní i vnější kontinuitu, zaměřuje se na ovlivnitelné protektivní a rizikové činitele a je flexibilní (1.14).

Nenabízí však zprostředkování péče v případě přítomnosti psychologických či psychiatrických obtíží (1.15). Program je poskytován za účelem snížení rizik, která jsou spojena s určitým typem RCH (1.16.). Taktéž je vedena dokumentace o průběhu programu (1.17).

Program je vždy realizován s maximálně 18 účastníky, v případě veřejnosti maximálně s patnácti (1.18).

1.D Dostupnost a informace o programu

Místo a otevírací doba je adekvátní k cílům i potřebám cílové skupiny (1.19).

Jsou veřejně dostupné informace o programu, a to na webových stránkách. Požadované informace, jako je například sídlo organizace, poslání a cíle programu, jsou na těchto stránkách zveřejněny. Tyto informace jsou pravidelně aktualizovány. Má taktéž vypracovanou a zároveň uplatňovanou informační strategii (1.21).

1. E Hodnocení kvality a efektivity preventivních programů

Dochází k pravidelnému kontrolování a hodnocení, zda dochází k naplňování poslání a cílů a jejich změnám v případě nalezení problému (1.22). Jelikož se projekt stále rozvíjí, dochází k tomuto hodnocení neustále.

Zařízení má stanovený systém sledování a rozvoje kvality poskytovaných programů (1.23).

Pravidla zařízení pro zjišťování spokojenosti klientů jsou stanovena, taktéž poskytovatelé pravidelně provádějí evaluaci jejich spokojenosti (na konci prohlídky prostřednictvím dotazníků) (1.24).

Do hodnocení jsou zapojeni všichni pracovníci programu, z tohoto hodnocení se vyvozují případná opatření (1.25 až 1.27). Na aktuální situaci program reaguje pouze na základě pozorování, analýza neproběhla (1.28).

2. Práva klientů

Co se týče respektování práv klientů, žádný problém jsem neodhalila. Poskytovatel respektuje práva klientů, tento kodex je zveřejněn na webových stránkách projektu (2.1). Informace o klientovi nejsou uveřejněny bez jeho souhlasu (2.2). Taktéž se klient může seznámit se způsobem vedení dokumentace obsahující jeho údaje (2.3). Zájemce je taktéž informován o formě, obsahu, délce trvání i pravidlech programu (2.4). Zájemci o program jsou informováni, že je program dobrovolný a mohou jej ukončit (2.5).

Co se týče bodu 2.6 – definování postupu přijímání a vyřizování stížností, případů různých druhů zneužívání klientů ze strany personálu – a bodu 2.7, tedy definování situací, při kterých by případně mohlo dojít k porušení klientových práv, o tomto se mi nepodařilo zjistit informace.

3. Personální práce

3.A Struktura zařízení a personální agenda

Jsou definována pravidla pro personál (například vyloučení alkoholu z pracoviště) i struktura a řízení organizace (3.1 a 3.2). Stejně tak poskytovatel zajišťuje dostatečnou znalost a dodržování právních norem a vnitřních předpisů zaměstnanci (3.5).

Poskytovatel nemá stanovený počet pracovních míst, neustále jsou nabíráni zaměstnanci noví, vzhledem k rozvoji projektu. Kvalifikační požadavky a další předpoklady jsou však stanoveny (3.3).

Každý zaměstnanec programu má smlouvu i platový výměr. Zároveň je poučen o bezpečnosti práce (3.4). Taktéž je zajištěna znalost etického kodexu i jeho dodržování (3.6).

Je vypracován systém, jehož součástí je definování způsobu výběru nových pracovníků. Lidé s předchozími nebo současnými obtížemi s rizikovým chováním nejsou přijímáni (3.8). Taktéž jsou písemně definována pravidla pro odměňování zaměstnanců (3.9).

Dle informací od pana Tupy jsou na nového zaměstnance kladeny následující požadavky: VŠ vzdělání v psychosociální oblasti, minimálně rok praxe v práci s dětmi, beztrestnost (3.11).

3.B Odborné vedení a rozvoj pracovníků a týmů

Sestavení týmu a jeho vedení odpovídá poskytovanému programu, jeho fungování je definováno (3.12).

Všichni pracovníci mají možnost osobního zapojení do zkvalitňování poskytovaných služeb (3.14).

Pracovníci mají možnost dalšího vzdělávání, probíhají například školení v oblasti prevence rizikového chování, noví pracovníci jsou zaškolováni pracovníky zkušenějšími.

Hlavním problémem tohoto oddílu je to, že zaměstnancům není poskytována vnější supervize (3.22). Interní supervize probíhá pravidelně (3.23).

4. Organizační aspekty

Organizace je řízena odborníkem s potřebnou kvalifikací. Provozní manažerkou je Mgr. Dominika Šenková s vysokoškolským vzděláním v psychosociální oblasti s několikaletou zkušeností s prací s dětmi (4.1).

Co se týče bodu 4.5, tedy definování postupu například v oblasti vyloučení alkoholu z pracoviště, mlčenlivosti či spolupráce s policií a médii, tento bod je naplněn.

Pravidla pro zacházení s osobními údaji jsou stanovena (4.6).

Prostředí i materiálně-technické zázemí dle mého názoru odpovídá kapacitě i charakteru programu i potřebám cílové skupiny (4.12). Hygienické aspekty jsou taktéž splněny (4.13).

Oddíl III: Standardy odborné způsobilosti – speciální část

Při hodnocení dle třetího oddílu jsem uplatňovala především vlastní pozorování.

1. Programy školské všeobecné primární prevence

1.A Zasazení programu do systému péče

Co se týče zasazení programu do systému péče, program dle mého názoru není „součástí celkového místního a regionálního systému preventivního působení a nebere v úvahu místní

specifika“. Program spolupracuje s Národní protidrogovou centrálou, ale ne s ostatními poskytovateli programů PP a dalšími odborníky v adiktologické oblasti. Místní specifika respektuje pouze do určité míry. Nebere například v úvahu již zmíněnou pokročilost různého rizikového chování u specifických skupin (1.1).

Provoz programu je dle mého názoru adekvátní ke specifickým zařízením (1.2). Zařízení je provozováno v době od 8 do 15 hodin, což se shoduje s běžnou vyučovací dobou.

1.B Hlavní cíle programu

„Program se zaměřuje na předcházení a zmírnění následků rizikového chování a klienti jsou do programu aktivně zapojováni.“ - Tento požadavek projekt RT splňuje. Jak je popsáno v teoretické části, je využívána interakce mezi lektorem a dětmi (1.3 a 1.4).

Program však ukazuje pouze negativní dopady užívání návykových látek a nenabízí pozitivní alternativy jejich neužívání (1.5).

Program informuje o různých druzích RCH a o následcích jeho provádění. Zároveň se však nezaměřuje na nácvik odmítání, vytváření zdravých vztahů apod. Taktéž nenabízí získání znalostí v oblasti efektivního zvládnání stresu, frustrace atd. (1.6).

Projekt využívá různých strategií a má těžiště ve všeobecné specifické primární prevenci RCH. Zároveň se zaměřuje na několik typů rizikového chování (1.7).

1.C Návazné programy a služby

Projekt poskytuje informace o problematice RCH, nenabízí však kontakt na žádné jiné služby (1.8, 1.9.). Taktéž nenabízí žádné formy volnočasových aktivit (1.10).

1.D Personální zabezpečení

Tým pracovníků by měl být naplněn pouze pracovníky, kteří minimálně započali studium na vysoké škole v psychosociální oblasti a mají alespoň rok praxe v primární prevenci (1.11 až 1.15).

1.E Speciální vědomosti a dovednosti pracovníka primární prevence

Pracovníci, které jsem při prohlídce viděla, byli znalí v oblasti RCH (1.16).

Vzhledem k formě poskytovaného programu, který funguje na odstrašujícím principu, pracovník nerozlišuje efektivní a neefektivní typy primárně preventivních intervencí (1.17).

Vidění pracovníci znali základy vývojové psychologie i formy a projevy rizikového chování u dětí a mládeže (1.18). Taktéž zná etické i právní normy pro práci s touto cílovou skupinou (1.19).

Lektoři pracují s dětmi a mládeží dle doporučovaných metod (interaktivní forma, ...) (1.20). S dětmi efektivně komunikují, využívají při tom své komunikační a prezentační dovednosti (1.21).

Taktéž mají negativní postoje k rizikovému chování, propagují zdravý způsob života (1.22). Pracovníci mají základní znalosti v ostatních formách prevence (sekundární a terciární) i informace o institucích, touto prevencí se zabývající (1.23).

Jak jsou schopni pracovat s jednotlivci, u kterých se během programu projeví některá z forem rizikového chování, se mi nepodařilo zjistit (1.24), jelikož se nikdo takový během prohlídky neobjevil.

Jak jsem již zmínila, pracovníkům není umožněno nechat si supervidovat práci, tento bod tedy naplněn není (1.25).

3.8.5. Názor dětí na projekt Revolution Train

Ohlasy dětí, které navštívily vlak Revolution Train, jsou ve většině případů velmi pozitivní. Na webových stránkách projektu Revolution Train (www.revolutiontrain.cz) je uvedeno, že 95 % dotazníků vyplněných dětmi, přináší pozitivní hodnocení návštěvy vlaku. Některé kladně vyplněné dotazníky dětí jsou též zmíněny v oddílu Reference na webových stránkách projektu (Nadační fond Nové Česko, 2017).

4. Diskuze

Dle Stela a Voordeewinda (1998) by měl program při evaluaci efektivity splňovat tyto požadavky:

- účinnost prováděných intervencí musí být prokazatelná,
- možnost spočítání návratnosti investice do konkrétní intervence,
- popsání mechanismů, které ovlivňují efekt intervence,
- a měly by být popsány nežádoucí účinky intervence.

Dle mého názoru projekt RT tyto požadavky nesplňuje.

4.1. Metodologické otázky

V následující části se zaměřuji na před studií stanovené výzkumné otázky.

Liší se názory adiktologických odborníků na projekt Revolution Train od názorů pedagogických pracovníků?

Názory odborníků v oblasti adiktologie se částečně liší od názorů pedagogů základních škol. Názory podporujících odborníků se shodují s názory pedagogů, zatímco názory nepodporujících odborníků se velmi liší. V silných stránkách projektu se všichni respondenti shodují, v těch slabých se však značně rozcházejí.

Názory odborníků a pedagogů se rozcházejí především v pohledu na příběh. Příznivci vlaku a pedagogičtí pracovníci se v názoru více méně shodují. Naopak ti, kteří projekt nepodporují, vidí na příběhu množství chyb (viz praktická část).

Splňuje projekt Revolution Train nároky Standardů odborné způsobilosti poskytovatelů programů školské primární prevence rizikového chování?

Projekt RT Standardy OZPPRCH splňuje pouze částečně, při případné certifikaci by v této podobě neobstál.

Co odborníci oceňují na projektu Revolution Train, v čem vidí jeho slabé stránky?

Silnou stránku vidí všichni respondenti v uměleckém provedení vlaku a jeho mobilitě. Názory se rozcházejí v pohledu na příběh, který příznivci oceňují, odpůrci naopak.

Množství adiktologických odborníků vidí negativum právě v provedení příběhu, který je vnímán jako odstrašující. Příznivci projektu v něm žádné chyby nevidí.

Velké negativum vidí odborníci ve velmi vysoké ceně projektu RT.

Velké množství odborníků v oblasti adiktologie se domnívá, že projekt bude neefektivní. Příznivci prosazují názor, že projekt je efektivní.

Příznivci v projektu žádné riziko nevidí, naopak odborníci zmiňují právě nedostatečnou efektivitu.

Příznivci projektu souhlasí se stanovenou cílovou skupinou, naopak druhá strana by návštěvu nedoporučila nikomu.

Co pedagogičtí pracovníci oceňují na projektu Revolution Train, v čem vidí jeho slabé stránky?

Pedagogové oceňují především provedení příběhu, který popisují jako reálný, informačně bohatý, srozumitelný. Jako velmi dobrou hodnotí mobilitu projektu, jeho zpracovanost. Žádnou slabou stránku na projektu nenašli.

4.2. Interpretace výsledků a omezení studie

Vzhledem k tomu, že výběr respondentů neprobíhal náhodně a jejich počet je nízký, mohlo dojít ke zkreslení výsledků. Vzorek tedy není reprezentativní. Oslovení pedagogové byli z pouze ústeckého kraje, výsledky tedy nelze aplikovat plošně.

Taktéž jsem neměla přístup k veškeré dokumentaci, tudíž studii nebylo možné provést podrobně a některé informace při hodnocení projektu RT dle Standardů OZPPRCH pocházely pouze z rozhovorů s poskytovateli projektu.

Někteří pedagogičtí pracovníci základních škol, které jsem chtěla zařadit do studie, neodpovídali na emaily, bylo tedy obtížné sehnat dostatečné množství respondentů.

Taktéž někteří odborníci nechtěli být zařazeni do studie, nejsou tudíž shrnuty všechny názory odborníků na projekt.

Srovnání s výsledky jiných prací

Na podobné téma zatím nevznikla obdobná práce, je však často zmiňován například v internetových člancích či výročních zprávách (například Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2015, která je zmíněna v úvodu teoretické části). Článek vznikl například na internetovém portálu idnes.cz s titulkem „Protidrogový vlak odveze děti do pekla, varují experti“, který pracuje s názory odborníků především z Kliniky adiktologie. (Eichler, 2007). Další článek zpracovala Dolanská (2016), která krátce popisuje projekt a uvádí informace od Václava Vosláře, tiskového mluvčího projektu RT. Dále uvádí názor jednoho z odpůrců projektu. Článek nese název „Protidrogový vlak ukazuje dětem peklo. Vnímají ho všemi smysly“ (Dolanská, 2016).

4.3. Využití výsledků studie

Práce by mohla sloužit například pedagogům, kteří přemýšlejí o spolupráci s projektem Revolution Train jako pomůcka k utvoření náhledu na projekt. Obsahuje souhrn různých názorů odborníků v adiktologické oblasti a zároveň je její součástí objektivní zhodnocení projektu dle Standardů OZPPRCH, bakalářská práce by tedy mohla sloužit jako podklad pro různé účely.

5. Závěr a doporučení

Pro zvýšení kvality a efektivity jsem stanovila následující úpravy:

Doporučení pro provozovatele RT:

Dle mého názoru by se případě změny některých náležitostí mohlo jednat o kvalitní program.

Těmito změnami by mohlo být například vytvoření metodiky pro pedagogy (zaměstnance škol, kteří domlouvají návštěvu projektu – například výchovné poradce či metodiky prevence) na základních a středních školách, a to v oblasti práce s dětmi po návštěvě vlaku. V případě následné diskuze s dětmi po návštěvě vlaku na téma příběhu by se mohla zvýšit efektivita projektu.

Dalším doporučením je zavedení vnějších supervizí pro zaměstnance RT. Sdílení zkušeností a náhled dalšího odborníka by mohlo pomoci zaměstnancům v osobním rozvoji, což by následně mohlo mít za následek zvýšení efektivity a kvality projektu.

Dle mého názoru by bylo vhodné zavést vstupní zhodnocení skupiny, při kterém by mohlo dojít k rozpoznání případného výskytu rizikového chování, či rizika jeho vzniku. Pokud by program odkazoval na jiné programy pro rizikové skupiny či zasaženou populaci dětí a mladistvých, také by to jistě pomohlo vyšší kvalitě projektu. Dále by poskytovatelé mohli poskytovat reference na jiné primárně preventivní programy v případě nevhodnosti pro cílovou skupinu.

V případě další práce s příběhem by opět mohlo dojít ke kýženému efektu. S tím by mohli pracovat například zmiňovaní vyškolení pedagogové.

Dalším doporučením je větší práce s dětmi v průběhu prohlídky. Dětem by mohly být nabízeny pozitivní alternativy trávení volného času a obecně života bez drog. Dále si myslím, že by měly být více zmiňovány pozitivní účinky drog, aby na děti prohlídka nepůsobila nereálně a nedocházelo k tomu, že se děti zamýšlejí nad tím, proč někdo užívá drogy, když na nich není nic dobrého. Na konci prohlídky jsou děti lektorem sice upozorněny, že drogy mají pozitivní účinky, a proto je lidé užívají, není však zmíněno, jaké.

Závěr

Projekt Revolution Train se v některých ohledech shoduje s obdobnými zahraničními programy primární prevence, které byly z důvodu nízké efektivity a finanční náročnosti zrušeny.

Byl potvrzen předpoklad o rozporuplnosti názorů adiktologických odborníků a pedagogických pracovníků.

Projekt Revolution Train má několik slabých stránek, zároveň má však i stránky silné. Nenaplnuje zcela Standardy OZPPRCH, několik náležitostí by tedy bylo třeba vylepšit, aby projekt měl nárok na dotace z některých zdrojů. Na druhou stranu zpracování vlaku je, co se týče estetické stránky, velmi kvalitní.

Jedná se o velice drahý projekt, který má velké množství sponzorů, a i přes značné obtíže stále funguje. Stanovená doporučení by poskytovateli mohla posloužit ke zkvalitnění poskytovaných služeb.

Seznam zdrojů

Mravčík, V., Chomynová, P., Grohmannová, K., Janíková, B., Tion Leštinová, Z., Rous, Z., Kiššová, L., Kozák, J., Nechanská, B., Vlach, T., Černíková, T., Fidesová, H., Jurystová, L., Vopravil, J. 2016. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v české republice v roce 2015* [Annual Report On Drug Situation 2015 - Czech Republic] Mravčík, V. (Ed.). Praha: Úřad Vlády České republiky. [cit. 2017-01-22]. ISBN 978-80-7440-156-5

Miovský, M., Skácelová, L., Zapletalová, J., Novák, P. (Eds.) (2010). *Primární prevence rizikového chování ve školství*. 14-23. Praha: Sdružení SCAN, Univerzita Karlova v Praze & Togga.

Pavlas Martanová, V. (Ed.) (2012). *Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů školské primární prevence rizikového chování*. 23-24. Praha: Univerzita Karlova v Praze & Togga.

Miovský, M. a kol. (2012). *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. Praha: Univerzita Karlova v Praze & Togga.

Magistrát hlavního města Prahy (2015). *Grantový program hlavního města Prahy pro oblast primární prevence ve školách a školských zařízeních pro rok 2017*. [cit. 2017-04-22]. Praha: Magistrát hlavního města Prahy.

London School of Hygiene & Tropical Medicine (2017). *Dr Harry Rutter*. [cit. 2017-05-23]. Dostupné z: <https://www.lshtm.ac.uk/aboutus/people/rutter.harry>

Talič, S. (2017). *How to promote effective evidence-based prevention when no one is listening?*. European Society for Prevention Research. [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: https://euspr.hypotheses.org/603#identifier_0_603

Tuma, P. (2012). *About us*. [cit. 2017-02-23]. Dostupné z: <http://www.paveltuma.com/about.php>

Nadační fond Nové Česko (2014). *Plánované projekty*. [cit. 2017-04-15]. Dostupné z: <http://novecesko.cz/cz/projekty.php>

Nadační fond Nové Česko, Tuma, P. (2014). *Představení projektu*. [cit. 2016-12-13]. Praha. Dostupné z: <http://www.revolutiontrain.cz/v2/projekt.php>

Nadační fond Nové Česko, Tuma, P. (2017). *Revolution Train. Protidrogový vlak*. Praha. Dostupné z: <http://www.revolutiontrain.cz/v2/>

- Strnad, Z. (2017). *Protidrogový vlak: kontroverzní projekt, který se měl stát nástrojem politické kampaně*. [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: 1url.cz/PtDaJ
- Magdaléna o.p.s. (2017). *Poslání Magdaléna o.p.s.* [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <http://www.magdalena-ops.eu/cz/>
- De Sleutel (2017). *Over De Sleutel*. Dostupné z: <http://www.desleutel.be/overdesleutel>
- Van de Walle, Johan (2017). *Bachelor Thesis* [email]. [cit. 2017-06-28].
- Van de Walle, Johan (2016). *De sleutel tot een goede getuigenis*. De Sleutel: Mensen Kansen Groeien. Gent.
- Klinika adiktologie (2007). *Společné tiskové prohlášení k preventivnímu projektu: Revoluční vlak („Revolution Train“)*. [cit. 2016-12-15]. Dostupné z: <http://www.adiktologie.cz/cz/articles/detail/172/988/>
- A. N. O. – asociace nestátních organizací (2015). *Stanovisko sekce PP A. N. O. Revolution Train 2015*. [cit. 2016-12-20]. Dostupné z: 1url.cz/DtDao
- Fidrmuc, J. (2015). *Stanovisko MŠMT Revolution Train*. [cit. 2017-01-23]. Dostupné z: 1url.cz/CtDaH
- Policie ČR (2016). *Spolupráce v oblasti protidrogové prevence - Revolution Train*. [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/spoluprace-v-oblasti-protidrogove-prevence-revolution-train.aspx>
- Stel, J., Voordewind, D. (Eds.) (1998). *Handbook of Primary Prevention: Alcohol, Drugs and Tobacco*. Amsterdam: Jelinek Insitute.
- Eichler, P. (2007). *Protidrogový vlak odveze děti do pekla, varují experti*. [cit. 2017-06-22]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/protidrogovy-vlak-odveze-deti-do-pekla-varuji-experti-pp9-/domaci.aspx?c=A070426_090215_domaci_pei
- Dolanská, J. (2016). *Protidrogový vlak ukazuje dětem peklo. Vnímají ho všemi smysly*. [cit. 2017-06-22]. Dostupné z: http://vary.idnes.cz/protidrogovy-vlak-v-karlovarskem-kraji-as-fjo-/vary-zpravy.aspx?c=A160511_2245400_vary-zpravy_ba

Seznam použitých zkratk

A.N.O.	Asociace nestátních organizací
MŠMT	Ministerstvo školství a tělovýchovy
OZPPRCH	Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů školské primární prevence rizikového chování
PP	primární prevence
PPP	program primární prevence
RCH	rizikové chování
RT	Revolution Train
RVKPP	Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky
TK	Terapeutická komunita

Seznam příloh

Příloha č. 1: The Olive of Prevention („Preventivní oliva“)

Příloha č. 2: Společné tiskové prohlášení k projektu: Revoluční vlak („Revolution Train“)

Příloha č. 3.: Stanovisko MŠMT k Protidrogovému vlaku – Revolution Train

Příloha č. 4: Dotazník pro děti rozdávaný v RT

Příloha č. 5: Informovaný souhlas

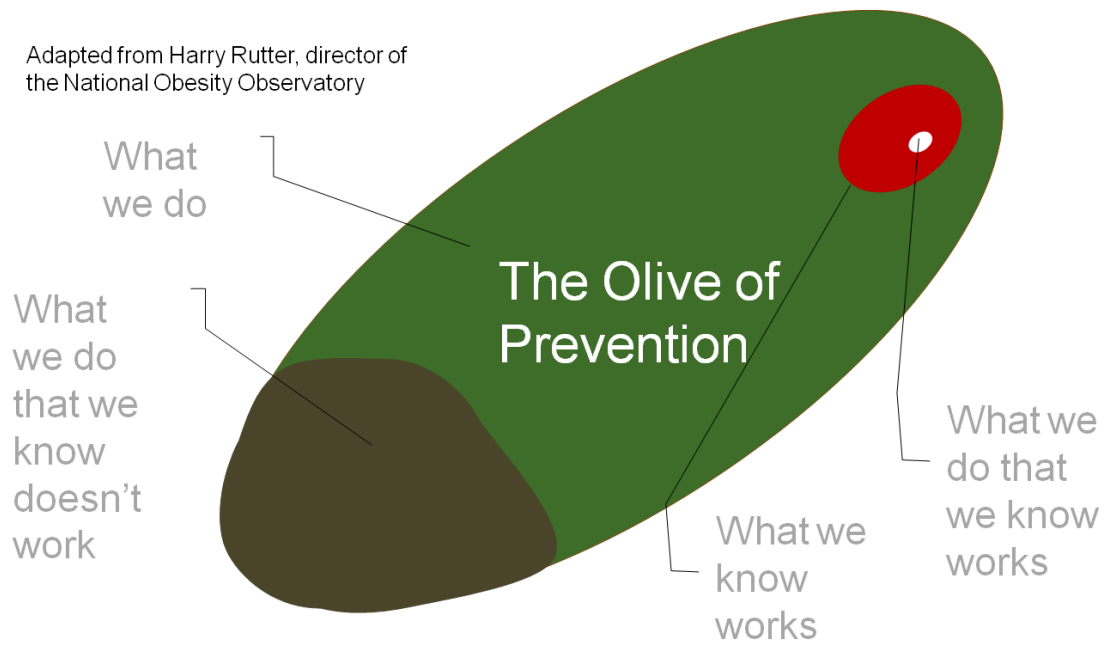
Příloha č. 6: Struktura rozhovorů s pedagogy

Příloha č. 7: Struktura rozhovorů s odborníky

Příloha č. 8: Prohlášení zájemce o nahlédnutí do závěrečné práce

Příloha č. 1: The Olive of Prevention („Preventivní oliva“)

Adapted from Harry Rutter, director of the National Obesity Observatory

Příloha č. 2: Společné tiskové prohlášení k projektu: Revoluční vlak („Revolution Train“)

Společné tiskové prohlášení k preventivnímu projektu: Revoluční vlak („Revolution Train“)

Opakovaně předkládaný preventivní projekt pod názvem Revoluční vlak („Revolution Train“) obsahuje množství zavádějících a často nepravdivých informací o projektu a jeho předpokládaném dopadu. Podle dostupných vědecky ověřených informací lze předpokládat, že tento projekt bude co do preventivních výsledků neúčinný, neboť staví na chybném a mnoho let překonaném tzv. odstrašujícím principu/přístupu. U tohoto přístupu byla výzkumně opakovaně jednoznačně prokázána velmi nízká účinnost. Vzhledem k vysokým nákladům (jednalo by se o historicky vůbec nejdražší projekt protidrogové prevence v ČR) je projekt ekonomicky velmi neefektivní a svou realizací by mohl odčerpat veřejné zdroje a tudíž ohrozit existenci jiných, skutečně prověřených a efektivních programů. Projekt „Revolution Train“ lze charakterizovat jako předražený, vědecky nepodložený a kontraproduktivní experiment na české populaci.

Společné tiskové prohlášení

Prohlášení vydává Centrum adiktologie Psychiatrické kliniky VFN a 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Praze společně s:

A.N.O. – Asociace nestátní organizací
Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR
Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR
Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti
Redakce časopisu Prevence

k preventivnímu projektu:

Revoluční vlak („Revolution Train“)

Datum uvolnění zprávy: 23. dubna 2007

Souhrn tiskového prohlášení:

Opakovaně předkládaný preventivní projekt pod názvem Revoluční vlak („Revolution

Train“) obsahuje množství zavádějících a často nepravdivých informací o projektu a jeho předpokládaném dopadu. Podle dostupných vědecky ověřených informací lze předpokládat, že tento projekt bude co do preventivních výsledků neúčinný, neboť staví na chybném a mnoho let překonaném tzv. odstrašujícím principu/přístupu. U tohoto přístupu byla výzkumně opakovaně jednoznačně prokázána velmi nízká účinnost. Vzhledem k vysokým nákladům (jednalo by se o historicky vůbec nejdražší projekt protidrogové prevence v ČR) je projekt ekonomicky velmi neefektivní a svou realizací by mohl odčerpávat veřejné zdroje a tudíž ohrozit existenci jiných, skutečně prověřených a efektivních programů. Projekt „Revolution Train“ lze charakterizovat jako předražený, vědecky nepodložený a kontraproduktivní experiment na české populaci.

Text prohlášení:

Se znepokojením sledujeme vývoj preventivního projektu pod názvem Revoluční vlak („Revolution Train“). Jeho autoři opakovaně předkládají a šíří zavádějící a často nepravdivé informace o projektu a jeho předpokládaném dopadu. Podle dostupných vědecky ověřených informací lze předpokládat, že projekt „Revolution Train“ bude co do preventivních výsledků neúčinný. Vzhledem k vysokým nákladům (jednalo by se o historicky vůbec nejdražší projekt protidrogové prevence v ČR) je projekt ekonomicky velmi neefektivní a svou realizací by mohl odčerpávat veřejné zdroje a tudíž ohrozit existenci jiných, skutečně prověřených a efektivních programů. Projekt „Revolution Train“ lze charakterizovat jako předražený, vědecky nepodložený a kontraproduktivní experiment na české populaci.

Projekt staví na chybném a překonaném principu/přístupu primární prevence užívání návykových látek a používá přitom přitažlivou formu jeho realizace v podobě multimediálního vlaku. Základním problémem je aplikace tzv. odstrašujícího přístupu, který byl v minulosti opakovaně výzkumně vyhodnocen jako jeden z nejméně efektivních přístupů směřujících ke snížení užívání drog. Při aplikaci v některých programech měl tento přístup dokonce opačný účinek. Efektivitu celého programu navíc výrazně snižuje fakt, že se jedná o nárazovou, nesystematickou formu programu – tedy formu, která je v Evropě dlouhodobě kritizovaná a považovaná za natolik neefektivní, že by neměla být v žádném případě podporována z veřejných zdrojů. Tato fakta nemůže změnit ani to, že projekt využívá nejmodernějších forem/prostředků v podobě multimediálních technologií a přitažlivého technického řešení.

Autoři projektu chybně uvádějí, že jejich projekt je nový a originální. V některých zemích podobné programy v minulosti proběhly a byly zastaveny právě pro velmi špatné výsledky. Na podobných principech vznikly např. také dva belgické projekty. První z nich byl

realizován jako vlak (pod názvem „Key Train“), který jezdil mezi městy a představoval poměrně velmi moderně pojatý edukativně orientovaný preventivní program. Druhý program místo vlaku využíval autobus a pod názvem „Preventive Bus“ jej realizovala organizace „Life Education“. Oba projekty byly po několika letech zastaveny, neboť evaluace u obou jednoznačně prokázala zcela neuspokojivou efektivitu, nepřiměřeně vysokou nákladnost a značné nároky na organizaci. Mimochodem oběma těmito belgickým projektům byla mj. také vyčítána nesystematičnost, vytrženost z kontextu, nezajištěná návaznost, chybně aplikovaný princip interaktivity a další nedostatky, které se objevují právě u projektu „Revolution Train“.

Projekt „Revolution Train“ je koncepčně v rozporu s většinou doporučení, která jsou k primární prevenci užívání návykových látek formulována nejnovějšími manuály a učebními texty, na jejichž vývoji a přípravě se finančně podílí také Evropská komise a přední evropská pracoviště (pozn.: dva z významných textů existují také v překladu do českého jazyka a autoři projektu se s nimi zřejmě ani neseznámili). Evropský trend v primární prevenci jednoznačně již několik let upouští od podobně koncipovaných programů jako je „Revolution Train“ a přiklání se ke komplexně pojatým, systematickým a dlouhodobým programům založeným na tréninku sociálních kompetencí a dovedností, zvyšování znalostí a podpůrných růstových interaktivních programech zabezpečovaných speciálně vzdělanými a připravovanými pracovníky s pedagogickým a psychologickým vzděláním. Projekt je navržen v rozporu s přijatými standardy kvality pro primárně-preventivní programy, které přijalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy v roce 2005. Tyto standardy vycházejí z domácí i zahraniční preventivní praxe. Na jejich vzniku se konzultačně podíleli kolegové z Belgie a Rakouska a proces jejich vzniku byl od začátku přímo finančně podporován jak prostřednictvím projektu Phare Twinning Project mezi ČR a Rakouskem, tak následně ze strany MŠMT. Projekt „Revolution Train“ nesplňuje (jak vyplývá z dostupné dokumentace) celou řadu základních požadavků na kvalitní a efektivní preventivní program a některé jeho části jsou přímo v rozporu s těmito požadavky.

Domníváme se, že by při případné podpoře měli všichni potenciální donátoři mít výše uvedené informace k dispozici a sdílíme stanovisko, že tento projekt by v žádném případě neměl být spuštěn a podporován z veřejných zdrojů. Podle našeho názoru by se jednalo o jednoznačně plýtvání finančními prostředky, kterých je v primární prevenci stále nedostatek.

Zprávu vydal a na dotazy odpovídají:

Doc. PhDr. Michal Miovský, Ph.D. (Centrum adiktologie Psychiatrické kliniky 1. LF UK

Praha)

PaedDr. Martina Těmínová a Mgr. Sylva Kolářová (A.N.O. – Asociace nestátní organizací)

PhDr. Jana Zapletalová (Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR)

PhDr. Jiří Pilař (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, odbor 24)

MUDr. Viktor Mravčík (Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti)

PhDr. Helena Vrbková (Redakce časopisu Prevence)

Příloha č. 3: Stanovisko MŠMT k Protidrogovému vlaku

MGR. JAROSLAV FIDRMUC

náměstek ministra školství, mládeže a tělovýchovy

V Praze dne 10. listopadu 2015

Č.j.: MSMT- 43134/2015-1

Vážená paní vedoucí,

byl jsem pověřen ministryní školství, mládeže a tělovýchovy vyřízením Vašeho dotazu k revolučnímu vlaku - projekt Revolution Train. MŠMT dlouhodobě podporuje pouze programy primární prevence, které jsou pozitivně orientované na změnu životního stylu dětí a mládeže, které nezastrašují návštěvníky programu, které s nimi nemanipulují a nezneužívají laciné a prvoplánové efekty. Jedná se o programy, které kontinuálně a dlouhodobě pracují s cílovou skupinou, které nejen předávají informace, ale zejména různorodými formami působí na postoje, dovednosti a kompetenci členů cílové skupiny. Pro práci s každou cílovou skupinou podle věku volí adekvátní metody a formy práce, které odpovídají rozumových schopnostem a emoční zralosti jedinců, kteří cílovou skupinu tvoří. Tato programy vycházejí ze standardů odborné způsobilosti, ve kterých jsou velmi podrobně popsány jednotlivé části fungování organizace i programu samostatného, jsou zde uvedeny také požadavky na personální odborné zajištění programu na supervizi lektorů programu a program provádí evaluaci svého fungování. Kvalitní programy tyto standardy beze zbytku naplňují. Mají zpracovanou metodiku a seznam technik, které používají. Velmi zásadní je také finanční efektivita programu: tedy kolik hodin přímé práce s klienty je program schopen poskytnout za finanční prostředky rozpočtu. Důležitá je také odborná prezentace programu na odborných konferencích a v odborných časopisech.

V případě programů primární prevence užívání návykových látek existuje platný materiál schválený vládou ČR „Pravidla pro vynakládání finančních prostředků státního rozpočtu na protidrogovou politiku“, ve kterém se mimo jiné uvádí: “Účelovou dotaci na poskytování služeb v oblasti primární, sekundární a terciární prevence drogové závislosti lze poskytnout službám certifikovaným na základě udělené Certifikace odborné způsobilosti služeb pro uživatele drog a Certifikace programů primární prevence užívání návykových látek (usnesení vlády ze dne 16. března 2005 č. 300 a usnesení vlády ze dne 7. června 2006 č. 693).“ To znamená, že veřejné prostředky stát poskytuje pouze na certifikované programy primární, sekundární i terciární prevence užívání návykových látek. MŠMT je známo, že Středočeský kraj disponuje několika špičkovými odborníky v oblasti prevence užívání návykových látek, kteří jsou schopni posoudit velmi kvalifikovaně kvalitu a efektivitu každého programu prevence užívání návykových látek, tedy i programu Revolution Train.

Programy, které výše uvedená kritéria nenaplnují a nejsou certifikovány nelze ze strany MŠMT považovat za kvalitní, účinné a bezpečné a určené k podpoře.

Projekt „Revolution Train“ je koncepčně v rozporu s většinou doporučení, která jsou k primární prevenci užívání návykových látek formulována nejnovějšími manuály a učebními texty, na jejichž vývoji a přípravě se finančně podílí také Evropská komise a přední evropská pracoviště. Evropský trend v primární prevenci jednoznačně již několik let upouští od podobně koncipovaných programů jako je „Revolution Train“ a přiklání se ke komplexně pojatým, systematickým a dlouhodobým programům založeným na tréninku sociálních kompetencí a dovedností, zvyšování znalostí a podpůrných růstových interaktivních programech zabezpečovaných speciálně vzdělanými a připravovanými pracovníky s pedagogickým a psychologickým vzděláním. Projekt je navržen v rozporu s přijatými standardy kvality pro primárně-preventivní programy, které přijalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy již v roce 2005. Tyto standardy vycházejí z domácí i zahraniční preventivní praxe.

Podle dostupných vědecky ověřených informací lze předpokládat, že tento projekt bude co do preventivních výsledků neúčinný, neboť staví na chybném a mnoho let překonaném tzv. odstrašujícím principu/přístupu. U tohoto přístupu byla výzkumně opakovaně jednoznačně prokázána velmi nízká účinnost. Vzhledem k vysokým nákladům je projekt ekonomicky velmi neefektivní a svou realizací by mohl odčerpat veřejné zdroje a tudíž ohrozit existenci jiných, skutečně prověřených a efektivních programů.

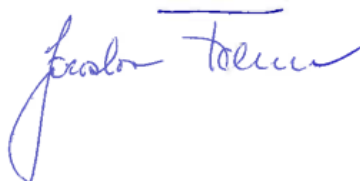
Projekt staví na chybném a překonaném principu a přístupu primární prevence užívání návykových látek a používá přitom přitažlivou formu jeho realizace v podobě multimediálního vlaku. Základním problémem je aplikace tzv. odstrašujícího přístupu, který byl v minulosti opakovaně výzkumně vyhodnocen jako jeden z nejméně efektivních přístupů směřujících ke snížení užívání drog. Při aplikaci v některých programech měl tento přístup dokonce opačný účinek. Efektivitu celého programu navíc výrazně snižuje fakt, že se jedná o nárazovou, nesystematickou formu programu – tedy formu, která je v Evropě dlouhodobě kritizovaná a považovaná za natolik neefektivní, že by neměla být v žádném případě podporována z veřejných zdrojů. Tato fakta nemůže změnit ani to, že projekt využívá nejmodernějších forem a prostředků v podobě multimediálních technologií a přitažlivého technického řešení.

Program nemá udělenou certifikaci odborné způsobilosti pro programy specifické primární prevence. Program není a nikdy nebyl finančně podporován MŠMT.

S pozdravem

Vážená paní
Mgr. Lenka Šmídová
vedoucí školství, mládeže a sportu

Krajský úřad Středočeského kraje
Zborovská 11
150 21 Praha 5

Příloha č. 4: Dotazník pro děti rozdáváný v RT

Dotazník je součástí studie o užívání tabáku, alkoholu a drog mezi dětmi a dospívajícími. Výzkum je zcela anonymní. Do dotazníku neuváděj své jméno ani jiné osobní údaje. Publikovány budou pouze celkové závěry, nikoli výsledky týkající se jednotlivých účastníků.

Pro zachování platnosti výsledků odpověď, prosím, upřímně a uvážlivě. Odpověď můžeš zakroužkovat a v tabulkách zakřížkovat. Pokud Ti bude cokoli nejasné, přihlas se, lektor Ti pomůže. Děkujeme!

Pohlaví: (zakroužkuj)

Chlapec

Dívka

Věk: _____

Škola: _____

Dnešní datum: _____

1. Navštívil/a už jsi v minulosti protidrogový vlak REVOLUTION TRAIN? ANO NE

2. Věnuješ se mimo školní vyučování nějaké pravidelné aktivitě? Například kroužky, kurzy, sport s vedoucím, lektorem či trenérem. (vyznač jedním křížkem v každém řádku)

AKTIVITY	nikdy	1x týdně	2x týdně	3x týdně	4x týdně	5x týdně a vícrát
Sportovní						
Tvořivé - hra na nástroj, hudební nauka, zpěv, výtvarka, tanec, modelář atp.)						
Skaut, turistický kroužek, školní klub, hasiči atp.)						
Vzdělávací kurz/kroužek (jazykový, počítačový, přírodovědný atp.)						

3. Co děláš ve volném čase? (vyznač jedním křížkem v každém řádku)

	nikdy	několikrát ročně	měsíčně	týdně	skoro každý den
Hraji počítačové hry, hry na mobilu					
Aktivně sportuji					
Čtu si (mimo školní četbu)					
Chodím se večer bavit (disco, hospoda, atp.)					
Nedělám nic, nudím se					
Něco tvořím (kreslení, zpěv, hra na nástroj)					
Chodím s přáteli ven, do parku atp.					
Chodím nakupovat (mimo potravin)					
Používám internet pro zábavu (facebook, seriály, muzika atp.)					

4. Zkusil/a jsi už někdy v životě kouřit? ANO NE

! Pokud ANO, pokračuj otázkou č. 5. Pokud NE, přeskoč na otázku č. 11.

5. Pokud ano, co jsi vyzkoušel/a? (může být více odpovědí)

cigaretu / vodní dýmku / e-cigaretu / něco jiného - co? :.....

6. Kolik Ti bylo let, když jsi poprvé zkoušel/a kouřit:

7. Proč jsi poprvé zkusil/a kouřit? (může být více odpovědí)

zvědavost samota strach kontakt s kamarády nuda

zábava nakopnutí kvůli někomu z rodiny frajeřina jiné

8. Kolikrát v životě jsi zkusil/a kouřit cigaretu?

nikdy 1-5x 6-20 x vícekrát

9. Kolik cigaret jsi vykouřil/a za posledních 30 dnů

0 1-5 6-20 více

10. Kolik cigaret vykouříš za den?

0 1-5 6-20 více

11. Pil/a jsi už někdy v životě alkohol? ANO NE

! Pokud ANO, pokračuj otázkou č. 12. Pokud NE, přeskoč na otázku č. 17.

12. Kolikrát sis dal/a k pití alkoholický nápoj? (Např.: pivo, víno, destiláty ...)

(vyznač jedním křížkem v každém řádku)

	nikdy	1-5x	6-20x	vícekrát
V životě				
Za posledních 12 měsíců				
Za posledních 30 dnů				

13. Kolikrát jsi pil/a následující nápoje v posledních 30 dnech?

(vyznač jedním křížkem v každém řádku)

	nikdy	1-5x	6-20x	vícekrát
Pivo				
Víno				
Destiláty/panáky				

14. V kolika letech jsi poprvé zkusil/a alkoholický nápoj?

15. Kolikrát v životě jsi se opil/a tak, že jsi měl/a problémy s chůzí, mluvením, zvracel/a jsi, nebo sis nepamatoval/a, co se stalo? (vyznač jedním křížkem v každém řádku)

	nikdy	1-5x	6-20x	vícekrát
V životě				
Za posledních 12 měsíců				
Za posledních 30 dnů				

16. Proč jsi poprvé zkusil/a alkohol? (může být více odpovědí)

zvědavost samota strach kontakt s kamarády nuda
 zábava nakopnutí kvůli někomu z rodiny frajeřina jiné

17. Zkusil/a jsi už někdy v životě marihuanu? ANO NE

! Pokud ANO, pokračuj otázkou č. 18. Pokud NE, přeskoč na otázku č. 22.

18. Jak těžké by pro tebe bylo sehnat marihuanu, kdybys ji chtěl/a?

nemožné velmi těžké těžké nevím lehké velmi lehké

19. Kolikrát jsi užil/a marihuanu? (vyznač jedním křížkem v každém řádku)

	nikdy	1-5x	6-20x	vícekrát
V životě				
Za posledních 12 měsíců				
Za posledních 30 dnů				

20. V kolika letech jsi poprvé zkusil/a marihuanu?

21. Proč jsi poprvé zkusil/a marihuanu? (může být více odpovědí)

zvědavost samota strach kontakt s kamarády nuda
 zábava nakopnutí kvůli někomu z rodiny frajeřina jiné

22. Kolikrát v životě jsi zkusil/a následující drogy?
(vyznač jedním křížkem v každém řádku)

	nikdy	1-5x	6-20x	vícekrát
Extáze				
LSD				
Kokain				
Pervitin, amfetaminy				
Heroin, opiáty				
Hašiš				
Houbičky				
Těkavé látky, rozpouštědla (toluen atp.)				
Jiné syntetické drogy				

23. V kolika letech jsi poprvé vyzkoušel/a následující látky?
(vyznač jedním křížkem v každém řádku)

	Nikdy	11 a méně	12	13	14	15	16	17	18+
Extáze									
LSD									
Kokain									
Pervitin, amfetaminy									
Heroin, opiáty									
Hašiš									
Houbičky									
Těkavé látky, rozpuštědla (toluen atp.)									
Jiné syntetické drogy									

24. A na závěr, myslíš si teď před samotnou prohlídkou, že protidrogový vlak může mladé lidi ovlivnit natolik, aby drogu odmítli?

rozhodně ano spíše ano nevím spíše ne rozhodně ne

Díky za spolupráci! Už za chvíli vyrazíme do dalšího vagonu!

25. A co Ty?
a) dám si cigaretu b) nedám si c) nevím
26. Myslíš si, že Ty budeš za dva roky kouřit?
a) ano b) ne c) nevím
27. Má hulení trávy nějaká rizika?
a) žádná b) malá c) střední d) velká
28. Kdo by jel s Marcelem, a kdo ne?
a) pojedu b) nepojedu
29. Má Vilém říct pravdu?
a) ano b) ne c) má mlčet
30. Pro koho se Marcel rozhodl?
a) pro Petru b) pro drogu

Díky! S vyplněním další stránky počkej na pokyn lektora, prosím.

31. Myslíš, že teď už budeš schopný/á odmítnout, když Ti někdo nabídne drogu?

rozhodně ano spíše ano nevím spíše ne rozhodně ne

32. Myslíš si, že protidrogový vlak může ovlivnit mladé lidi natolik, aby drogu odmítli?

rozhodně ano spíše ano nevím spíše ne rozhodně ne

33. Zúčastnil/a ses jiného protidrogového programu?

(přednáška ve škole, setkání s policistou...)

ANO

NE

! Pokud NE, přeskoč na otázku číslo 34.

- Pokud ano, máš pocit, že se ve vlaku můžeš dozvědět více informací?

ANO

NE

NEVÍM

- A zajímavějším způsobem?

ANO

NE

NEVÍM

34. Doporučil/a bys nás kamarádům, spolužákům, svým blízkým?

ANO

NE

NEVÍM

35. Jak bys hodnotil/a vlak a program, který jsi viděl/a? Dej nám známku jako ve škole:

1 2 3 4 5
výborné chvalitebné dobré dostačující nedostačující

36. O čem by měl být další podobný program? Jaké téma by Tě zajímalo? Napiš nám. Díky!

.....

Příloha č. 5: Informovaný souhlas

Informovaný souhlas

s poskytnutím rozhovoru a využitím informací získaných z rozhovoru, a to výlučně pro účely výzkumného šetření v souvislosti s bakalářskou prací na téma

Evaluace projektu Revolution train

Hlavní řešitel a tazatel: Jana Kunášková

Identifikační údaje účastníka výzkumu: _____

Výzkum je prováděn za účelem zpracování bakalářské práce. Tato práce je vedena na 1. lékařské fakultě Univerzity Karlovy v Praze v oboru adiktologie PhDr. Veronikou Pavlas Martanovou, Ph.D.

Cílem výzkumu je zmapovat a porovnat názory odborníků v oboru adiktologie a pedagogických pracovníků základních a středních škol na primárně preventivní projekt Revolution train. Dále si klade za cíl zhodnotit projekt dle Standardů odborné způsobilosti poskytovatelů programů primární prevence rizikového chování.

Byl/a jsem informován/a o studii, dobře jí rozumím a souhlasím s:

- účastí ve výzkumu
- nahrávkou interview
- uvedením mého jména u příslušného rozhovoru
- poskytnutím těchto písemných dokumentů:

Tazatel mi odpověděl na všechny moje otázky ohledně realizace výzkumu a zapojení mé osoby srozumitelně a dostatečně podrobně.

Svůj souhlas s účastí ve studii dávám dobrovolně. Víím, že svůj souhlas mohu kdykoli před uveřejněním studie zrušit bez udání důvodů a nevznikne mi z toho žádná újma.

Byl/a jsem informován/a, že se žádostí o získání dalších podrobností o studii se mohu obrátit na řešitele studie Janu Kunáškovou na email janakunaskova@seznam.cz. Na řešitele mohu směřovat i veškeré stížnosti.

Tento informovaný souhlas je vyhotoven ve dvou stejnopisech, z nichž jeden obdrží účastník výzkumu a jeden tazatel jako součást dokumentace projektu vedené hlavním řešitelem.

V _____ dne _____

Podpis účastníka výzkumu

Prohlášení tazatele

Já, Jana Kunášková, jsem popsal/a výzkumný projekt a povahu postupů, které zahrnuje. Mám za to, že účastník/účastnice tomuto vysvětlení porozuměl/a a dává svůj souhlas dobrovolně.

Datum: _____

Podpis tazatele: _____

Příloha č. 6: Struktura rozhovorů s pedagogy

1. Kdy jste navštívil/a Revolution train?
2. Jaký máte názor na příběh, který je ve vlaku vysílán?
3. Co se Vám na Revolution train líbí?
4. Co se Vám na Revolution train nelíbí?
5. Mají žáci ve vaší škole nějaké další programy primární prevence?
6. Pokud ano, jak tyto programy vypadají a kým jsou zajištěny?
7. Probíhal nějaký návazný program (zprostředkovaný projektem Revolution train nebo Vaší školou)?
8. Jaké třídy Vaší školy Revolution train navštívily?
9. Myslíte si, že něco z této návštěvy může děti preventivně ovlivnit? Co? Jak? V jakých oblastech RCH?
10. Vidíte v programu nějaká rizika?
11. Jak je program financován?
12. Jak k vám přišla nabídka o programu?
13. Kdo ho doporučil?
14. Vyjádřil se k tomu nějak oblastní metodik prevence v PPP? znáte ho? jste v kontaktu?
15. Slyšel jste někdy o RT dříve, než Vás do něj pozvali?
16. Šli byste do RT znovu?
17. Pro jaké děti / třídy si myslíte, že je vhodný (věk, typy dětí)?
18. Komu byste jej nedoporučili?

Příloha č. 7: Struktura rozhovorů s odborníky

1. Navštívil/a jste Revolution train? (Pokud ano, kdy?)
2. Jaký máte názor na příběh, který je ve vlaku vysílán?
3. Jaké jsou dle Vašeho názoru slabé stránky projektu Revolution train?
4. Jaké jsou dle Vašeho názoru silné stránky projektu Revolution train?
5. Myslíte si, že něco z této návštěvy může děti preventivně ovlivnit? Co? Jak? V jakých oblastech RCH?
6. Vidíte v programu nějaká rizika?
7. Pro jaké děti / třídy si myslíte, že je projekt vhodný (věk, typy dětí)?
8. Komu byste jej nedoporučili?
9. Myslíte si, že by projekt obstál při hodnocení dle Standardů odborné způsobilosti poskytovatelů školské primární prevence rizikového chování?
10. Víte něco o historii projektu?
11. Co si myslíte o financování projektu?

